
A veszprémi diákok mentálhigiénés helyzete
- kutatási beszámoló -

A kutatási beszámolót írta: Domokos Tamás

A kutatási program lebonyolítója az ECHO Oktató Kutató Műhely volt. A kutatás a Közoktatási Modernizációs Közalapítvány valamint a Gyermek és Ifjúsági Alapprogramok Tanácsa támogatásával valósult meg.

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3. o.
1.1 A kutatás célja	3. o.
1.2 A kutatási módszer	4. o.
1.3 Adatfeldolgozás	5. o.
1.4 Más adatok forrásai	6. o.
2. Általános demográfiai helyzet	7. o.
3. Egészségmegőrzés	14.o.
4. A család	28.o.
5. A fiatalok értékrendje	38.o.
6. A diákok pszichés állapota	48.o.
Melléklet	54.o.

1. PROLÓGUS

1.1 A kutatás célja

A kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékrendjét. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztás centrikus attitűd. A szabadpiaci szemléletmód megjelenése eltérő típusú válaszreakciókat “provokált”. Azok, akik társadalmi és kapcsolati tőkájukat gazdaságira tudták váltani, könnyen idomultak az új helyzethez, sikeres életpályán mozognak. Egy másik tipikus attitűd, a “kivonulás”, mely leginkább azokra jellemző, akik a “legvidámabb barakk” légkörét, eszmeiségét szocializálták. Jellemző példa erre azoknak az értelmiségieknek az esete, akik hisznek a társadalmi igazságosságban és felháborodnak olyan társadalmi jelenségek láttán, amelyek a piacgazdaságnak természetes velejárói, de értékrendjüknek nem felelnek meg. A harmadik válaszreakció a kényszerű alkalmazkodás, azon családoké, akik a kilencvenes évek eleje óta nem tudják utolérni magukat.

Mindezen változások természetesen hatással voltak az állampolgárok mentálhigiénés helyzetére is. A társadalom új értékeit sokan nem tudják követni, anómiás tüneteket produkálnak. Az anómiás tünetek deviáns viselkedésbe csapnak át, melyek alkoholizmust, kábítószer-fogyasztást, extrém helyzetekben öngyilkosságot eredményezhetnek. Rémisztő adatokat lehet hallani a szenvedélybetegek számáról, a depressziós, a szorongásos és a neurotikus tünetegyüttes előfordulásáról. Ez a szituáció fokozottan érvényes a többszörösen függőségi helyzetben lévő fiatalokra.

Kutatási programunk célja az volt, hogy megtudjuk pontosan milyen mentálhigiénés helyzetben is vannak a veszprémi diákok. Ennek megfelelően a vizsgálat témái közt szerepeltek az életmódra, életminőségre, különböző szokásokra, devianciákra és a családi kapcsolatokra vonatkozó kérdések.

1.2 A kutatási módszer

A kutatás empirikus adatgyűjtésére önkitöltős kérdőívek segítségével került sor. A minél hitelesebb adatok érdekében a reprezentatív kérdőíves adatfelvétel során nagy mintán dolgoztunk. Mivel a kérdőív több olyan kérdést tartalmazott, amelynek megértése problémát okozott volna az általános iskolás korosztálynak, vizsgálatunk során a hagyományos

értelemben vett középiskolás korcsoportot (14-19 év) kérdeztük meg, így nem kerültek be a mintánkba a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok alsóbb évfolyamai, viszont kiterjesztettük a vizsgálatot az érettségi utáni 13. évfolyamon iskolájukban továbbtanuló fiatalokra (pl. technikusok). Mintánk így az új oktatási szisztéma szerinti 9-13. évfolyamos veszprémi tanulókra nézve reprezentatív.

Az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (az összes veszprémi iskolában tanuló 9-13. évfolyamos diákok összessége) 29 százalékát teszik ki, a 6455 tanulóból 1856 fő válaszolt kérdéseinkre.

	alap- sokaság (fő)	minta nagyság (fő)	kérdezettek aránya (%)	mintavételi hiba (+/- %)
Lovassy László Gimnázium	580	126	21,7	5-8
Vetési Albert Gimnázium	543	158	29,0	4-7
Padányi B.M.R.K. Gimnázium (Eü)	381	115	30,1	5-8
Ipari SZKI és Ált. Gimnázium	934	276	29,5	4-6
Jendrassik György SZKI	766	222	28,9	4-6
Közgazdasági SZKI	557	174	31,2	4-7
Kereskedelmi SZKI	946	278	29,3	4-6
Zeneművészeti SZKI	76	20	26,3	
Tetőfedő Szakképző Intézet	264	70	26,5	
Táncsics Mihály Szakképző	1408	417	29,6	3-5
Összesen (9-13 évfolyam)	6455	1856	28,7	1-2

A mintavételi hiba nagysága városi szinten +/- 1-2 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden veszprémi középiskolás diákot megkérdeznénk. A mintát úgy alakítottuk ki, hogy azok az egyes iskolákra nézve is reprezentatívak legyenek. Ez lehetőséget ad arra, hogy a kutatási beszámolóban ne csak városi szintű adatokat közöljünk, hanem iskolai szintű elemzést is tegyünk. Mivel az egyes iskolákban nem egyenlő a kérdezett tanulók száma, az iskolai szintű almintákon történő elemzésnél eltérő a mintavételi hiba nagysága. (Mintavételi hiba iskolánkénti maximális nagysága a táblázatból kiolvasható.) Az iskolákra vonatkozó kijelentéseket és adatokat ezek fényében kell értelmezni. Két iskola esetében (Tetőfedő Szakképző Intézet, Zeneművészeti SZKI) az almintá olyan kicsi, hogy nem volt értelme a részelemzésnek.

Az adatfelvételre 1998. április 14. és május 15. között került sor. A diákok a kérdőíveket tanórákon töltötték ki. A tanulókkal a kitöltés előtt a pedagógusoknak ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a pedagógus az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, körcímkével lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

1.3 Adatfeldolgozás

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi csoportokat négyfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százás értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, rokonszenvet stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát kellett prognosztizálni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív véglet mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

A feldolgozás során a primer adatfeldolgozáson, az alapmegoszlások közlésén túl, az összefüggések és a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására két és háromdimenziós elemzéseket készítettünk, korreláció és szórás vizsgálatokat, valamint faktoranalízist és többdimenziós skálázást is végeztünk. A nyitott kérdésekre adott válaszoknál általában nem a százalékos megoszlást, hanem az említések számát közöljük.

1.4 Más adatok forrásai

Eredményeink jobb értelmezhetősége érdekében kutatási beszámolónkban több helyen közlünk összehasonlító adatokat is. Az adatok korábbi veszprémi adatfelvételtől és más településeken végzett kutatásokból valók. A hivatkozott vizsgálatok az alábbiak.

A Veszprémi Ifjúsági Tanács megbízásából 1995 novemberében került sor a komplex város ifjúságkutatásra, melynek részeként lebonyolításra került egy kérdőíves vizsgálat is. A minta 261 fős volt, s a 14-29 éves korosztályra nézve volt reprezentatív.

Zirc Város Önkormányzatának megbízásából az ECHO Oktatáskutató Műhely 1998 tavaszán a Zircen tanuló 7-12. évfolyamos tanulók körében végzett teljes körű felmérést. A megkérdezett tanulók száma 988.

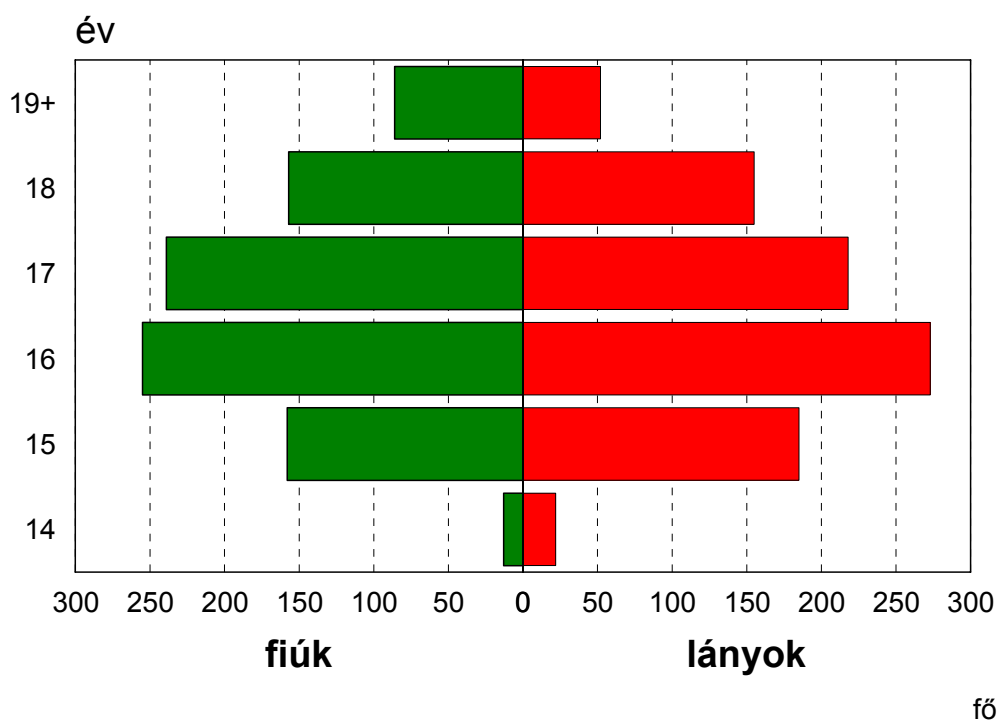
A MONITOR Társadalomkutató Intézet idén tavasszal Szombathelyen bonyolított le városi ifjúságkutatást. 900 tanulót kérdeztek meg, akik együttesen a városban tanuló középiskolásokat reprezentálták.

2. ÁLTALÁNOS DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP

Mielőtt belekezdenénk a felmérés részletes tartalmi ismertetésébe szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetőek.

Minden társadalomtudományi vizsgálódás alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált korosztályban tanulók háromnegyede fiatalkorú, s 25 százalékuk jogilag felnőtt. Mivel az adatfelvétel időpontja tavasszal volt, az elsősök többsége is betöltötte már 15. életévét, így a 14 évesek aránya mindössze 2 százalék. A 15 évesek a minta 19, a 16 évesek 29, a 17 évesek pedig 17 százalékát alkotják.

A vizsgált tanulók korfája

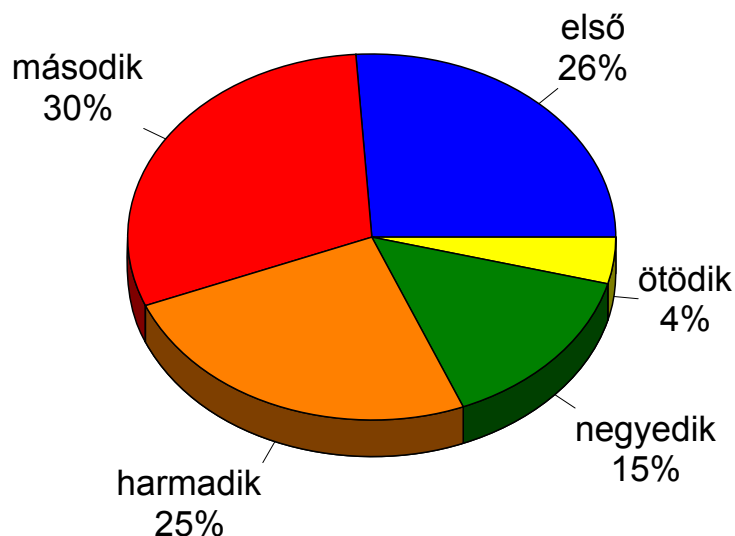

Veszprémben tíz középfokú oktatási intézmény működik. Mivel a legnagyobb létszámú iskola a Táncsics Mihály Szakképző Intézet, a mintánk 23 százalékát ők alkotják. 12-15 százalékkal van jelen a mintában az Ipari, a Jendrassik és a Kereskedelmi SZKI. A Közgazdasági SZKI és a Vetési Albert Gimnázium 9-9, a Lovassy és a Padányi pedig 6-6 százalékát adja az összes veszprémi középiskolásnak.

A veszprémi középiskolákban az első és harmadik évfolyamon egyenlő arányban vannak tanulók (25-26 százalék), a másodikosok valamivel többen vannak (30 százalék). A

negyedik (15 %) és az ötödik évfolyamon (4%) tanulók aránya sokkal alacsonyabb, hiszen a három éves szakmunkásképzésben résztvevők ekkora már végeznek, az ötödik évre pedig csak néhányan maradnak. Ennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyam szerinti megoszlása.

A válaszolók évfolyam szerinti megoszlása

Az egyes évfolyamon tanulók életkor szerinti százalékos megoszlása

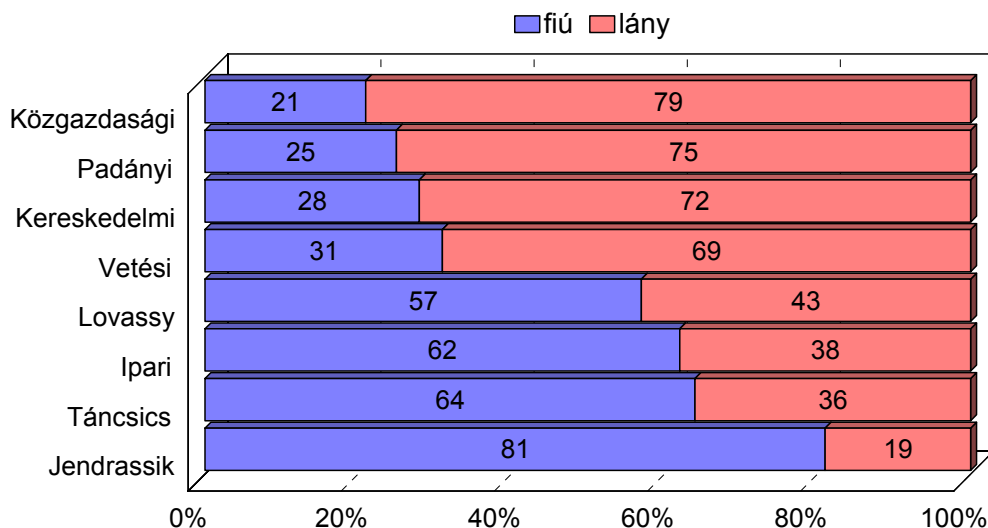
Betöltött életkor	14.év	15.év	16.év	17.év	18.év	19.év	20.+	Túlkorosok százalékos aránya
Évfolyam								
IX. osztály	7	66	16	5	4	1	1	27
X. osztály		7	72	13	5	1	2	21
XI. osztály			12	67	15	5	1	21
XII. osztály				22	69	7	2	9
XIII. osztály					22	61	17	17

Fontos mutató, hogy az egyes évfolyamokban mennyi a túlkorosok aránya, milyen az egyes évfolyamok korösszetétele. Mivel ebben a korosztályban különösen fontos szerepet játszik az életkor - hiszen szűk, mindössze hét évet fog át kategóriánk - az évveszteseket is túlkorosoknak minősítettük. A táblázatból látható, hogy a legnagyobb arányban a IX, X. és XI. osztályban fordulnak elő évvesztesek, bukottak és más okból túlkorosnak minősíthetők.

Ezekben az osztályokba közel minden negyedik, ötödik tanuló “késve” érkezett. A legjobb a helyzet a negyedik osztályosoknál, náluk ez az arány csak kilenc százalék.

A válaszolók nem szerinti összetétele megfelel a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, a nemek szerinti megoszlás gyakorlatilag egyenlő. Ha azonban a tanulók nemek szerinti összetételét az egyes iskolák dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - jelentős eltérés tapasztalható. A legfiúsabb iskola a Jendrassik, de jelentős fiú többlet van az Ipariban és a Táncsicsban is. Ezzel szemben a leglányosabb intézményben, a Közgazdaságiiban csak minden ötödik tanuló fiú. Szintén lány dominancia van a Padányiban, a Kereskedelmiiben és a Vetésiben. Ezeket a különbségeket csak részben magyarázzák az iskolák eltérő profilja.

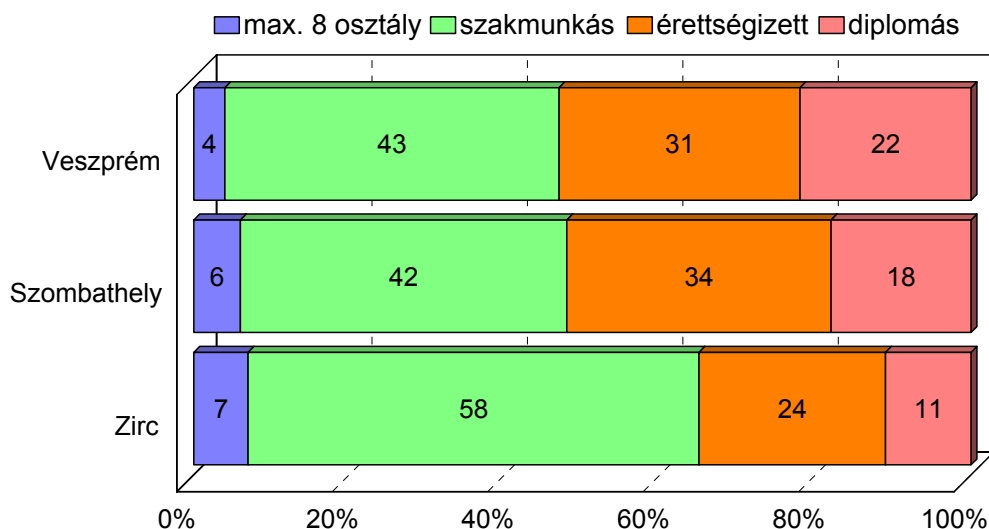
A tanulók nemek szerinti megoszlása

Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A Veszprémben tanuló diákok 4 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett, 43 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 31 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 22 százalék. Összevetve három város adatait, megállapítható, hogy a veszprémi tanulók szülei valamivel képzetesebbek mint a szombathelyi diákoké, s legkevésbé iskolázott családban a zirci középiskolások élnek. Ennek az az oka, hogy a két zirci középiskola tanulóinak jelentős része (a gimnáziumban 67, az SZKI-ban 74 százalék) nem zirci lakos, hanem az alacsonyabb iskolázottsági szinttel rendelkező kis településekről jár be. Ezzel párhuzamosan érezhető,

hogy a képzettebb zirci szülők - már csak kínálati paletta szélessége miatt is - Veszprémben vagy más városban lévő középiskolába járatják a gyermeküket.

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

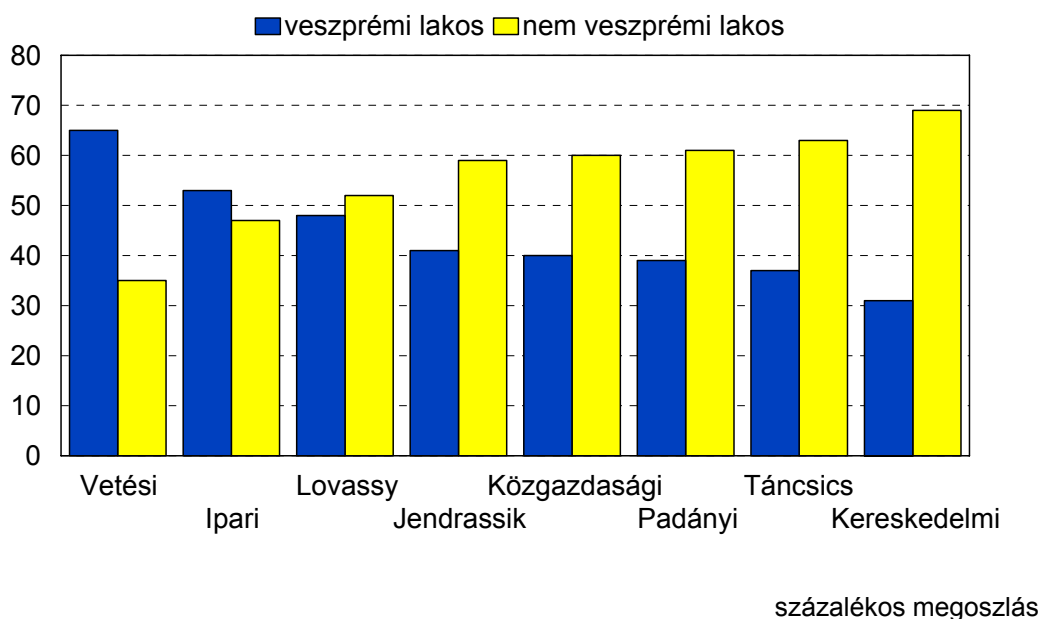
A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke 0.36. Az összefüggés pozitív előjelű, a képzettebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. Maximum szakmunkásképzőt végzett szülők gyermekei adják a mostani szakmunkásképző iskolák tanulóinak 61 százalékát, míg a tiszta profilú gimnáziumban tanulóknál ez az arány csak 15-16 százalék. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de nagyon erős a hatása.

A kutatási eredményekből az is kiderül, hogy a veszprémi lakosú diákok szüleinek magasabb az átlagos képzettségi szintje, a diplomások aránya 33, az érettségizetteké további 32 százalék. Ezzel szemben kollégiumban lakó, vagy a naponta ingázó tanulók között csak 13 százalék a diplomás, s 30 az érettségizett szülők aránya. Ez egyértelműen mutatja, hogy a környező kistelepülések kulturális tőkében szegényebbek mint a nagyváros. A Veszprémben tanuló diákok több mint fele (58 százaléka) nem helybeli, 49 százalékuk bejárós, 9 százalékuk kollégiumban lakik. A naponta bejárók magas aránya egyenesen következik a kínálat bőségéből és a térségi központi szerepből.

Mindez leképeződik az iskolatípusonkénti megoszlásban is. A szakképesítést adó

középfokú oktatási intézményekben általában többségben vannak a nem veszprémi diákok. Az iskolák közül a Vetési Albert Gimnáziumban tanul a legtöbb veszprémi diák, a tanulók 65 százaléka él a városban. A legtöbb kollégista a Padányiban van, míg a Táncsics és a Kereskedelmi a bejárósok magas arányával tűnik ki.

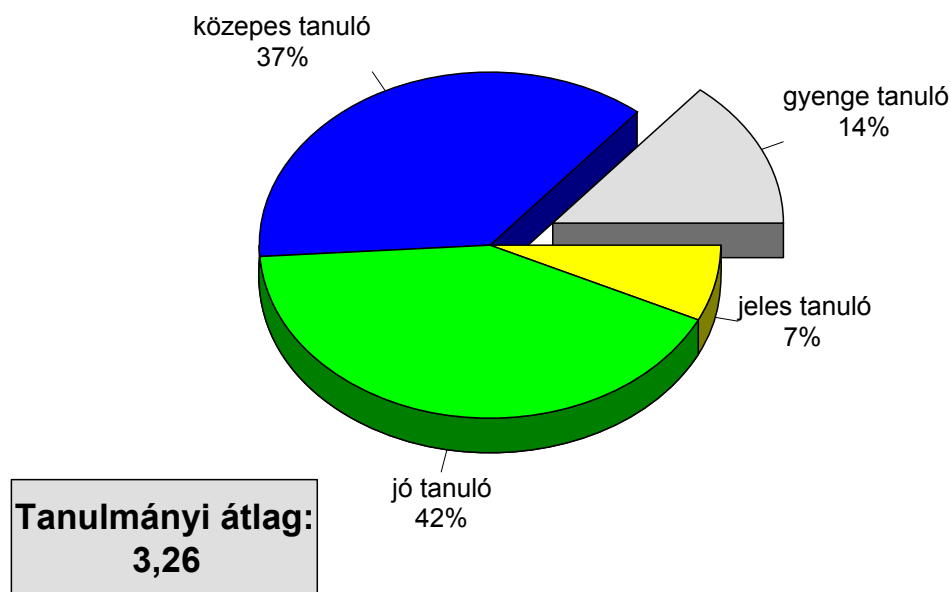
A lakóhely iskolatípusonkénti megoszlása

A tanulók túlnyomó többsége szüleivel lakik együtt, 17 százalékuk csak az egyik szülővel él közös háztartásban, s 6 százalékuknak nincs kapcsolata legalább az egyik szülővel.

A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. A városban tanuló diákok összesített átlaga közepes, számszerűsítve 3,26.

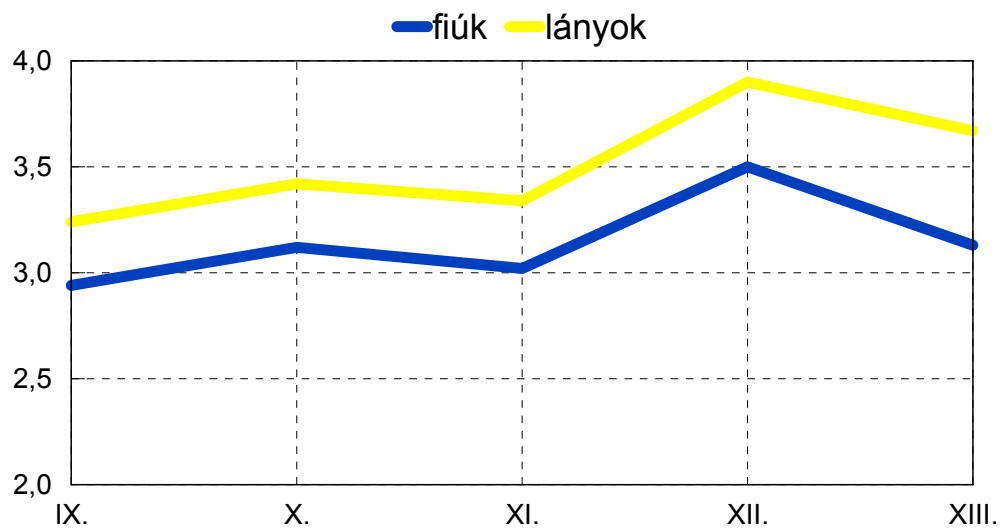
A tanulók tanulmányi eredménye

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, a diákok 14 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 37 százalékuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók fele, 49 százaléka. 4,5-ös, tehát jeles átlagot ért el a tanulók 7 százaléka. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolák adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnáziumok tanulói produkálták (a Lovassyban 4,18, a Vetésiben 3,95). A lányos Közgazdaságiban és Padányiban is a közepes eredmény feletti átlagot mértünk. A leggyengébben az Kereskedelmi SZKI-ban és a Tácsics Szakképzőben szerepeltek, nem érték el a hármas átlagot sem (2,8).

Természetesen az adott iskolákban sem teljesít mindenki egyformán. Ha az elemzésbe bevonjuk a válaszoló nemét és évfolyamát is, és az átlagokat ezek közös metszetében szemléljük két általános tendencia rajzolódik ki. Ez egyik, hogy a lányok minden évfolyamban jobban produkálnak a fiúknál. Különösen nagy, hét tized az eltérés az első évfolyamon. A másik jellemző az, hogy a diákok első után másodikra erősítenek, majd harmadikra kiengednek, hogy a érettségi évére újra lendületet vehessenek.

Tanulmányi átlag a nem és az évfolyamok dimenziójában

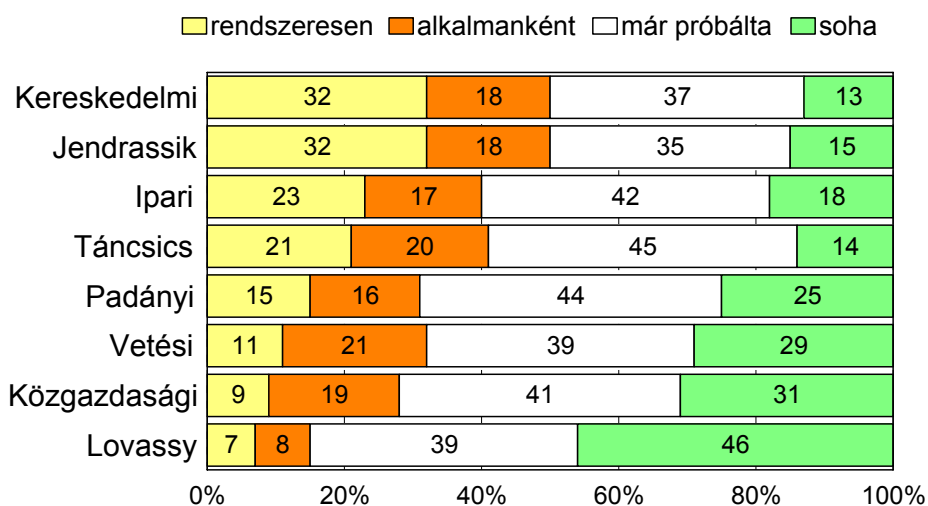
A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják “használni” céljaik elérésére. A kulturális tőke hiánya vagy kisebb “mennyisége” most is utolérhető a veszprémi/bejárós diákok változó mentén. A bejárós diákok - akik többsége a környező kisebb, hátrányosabb helyzetű településről jár be - tanulmányi átlaga néhány tizeddel minden dimenzió mentén rosszabb.

3. EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS

Ebben a fejezetben a veszprémi diákok alapvető egészségmegőrzési és egészségkárosítási tevékenységeinek intenzitásáról számolunk be. Így többek közt szó lesz a dohányzásról, az alkohol- és kábítószer fogyasztásról, a sportolásról, a táplálkozási szokásról, valamint tájékozottságukról.

Az Amerikai Egyesült Államok több tagállamában diákmegmozdulásra készülődnek a középiskolások, mert olyan helyi törvényeket alkottak, mely szerint a dohányzó fiatalkorúak, illetve szüleik komoly szankciókra számíthatnak. A gyermek és fiatalkori dohányzás nemcsak Amerikában, hanem Európában is komoly gondot jelent. Jól látható tendencia, hogy amíg a dohányosok száma az elmúlt 20 évben a világon csökkent, a rendszeresen dohányzó fiatalok aránya jelentősen megnőtt. Az 1995-ös veszprémi ifjúságkutatásból kiderül, hogy a megyeszékhely fiataljainak (14-29 évesek) 29 százaléka dohányzik. Az idei adatfelvétel némi romlást mutat, a vizsgált tanulók 21 százaléka rendszeresen dohányzik, további 19 százalékuk pedig alkalmanként gyújt rá. A tanulók 40 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták, 20 százalék.

A dohányzó tanulók aránya iskolánkénti bontásban

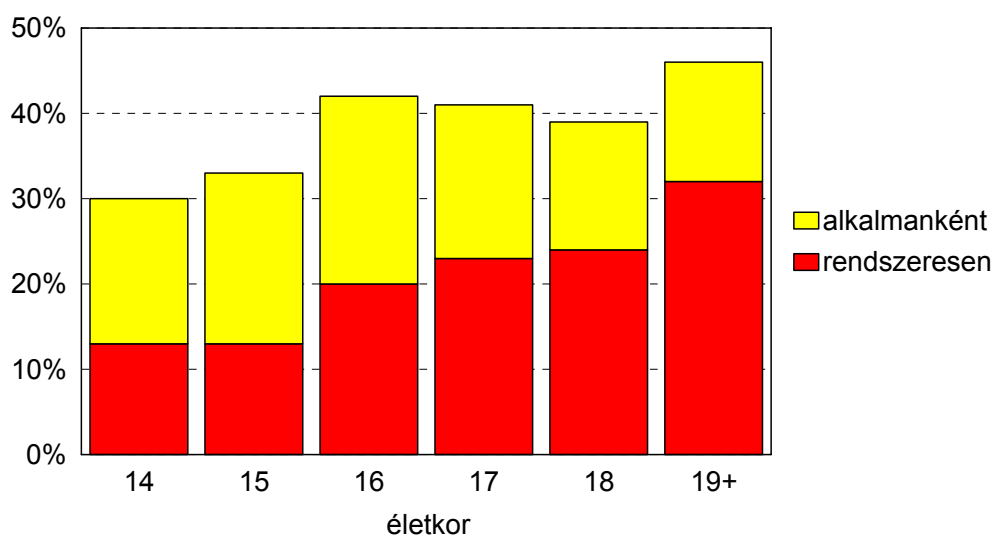

A Lovassyban a legjobb a helyzet, a tanulók közel fele soha nem is próbálta ki a

dohányzást, s az alkalmankénti és a rendszeres dohányzók együttes aránya is csak 15 százalék. Valamivel rosszabb a helyzet a Közgazdasági SZKI-ban és a Vetésiben, itt minden tizedik tanuló dohányzik rendszeresen, s további 20 százalékuk alkalmanként gyújt rá. A dohányzás a Kereskedelmiben és a Jendrassikban a legelterjedtebb, 30 százalék feletti azok aránya, akik rendszeres dohányzónak vallják magukat.

Jól látható tendencia, hogy a rendszeresen dohányzók között a fiúk (+7 százalék), az alkalmi dohányosok között pedig a lányok (+3 százalék) vannak magasabb arányban képviselve. A 14-15 évesek között 12 százaléknyi a rendszeres dohányosok aránya, mire eléri a nagykorúságot ez a szám megduplázódik. Az is jellemző, hogy 16 éves kor felett folyamatosan csökken az alkalmi dohányzók aránya. Mindez azt jelenti, hogy e kor felett már nem bővül a dohányosok köre, csak belső struktúrája alakul át, 19 éves korra 14 százalékra csökken az alkalmi dohányosok aránya, s ezzel párhuzamosan 32 százalékra növekszik a rendszeresen dohányzóké.

A dohányzó fiatalok aránya az életkor dimenziójában

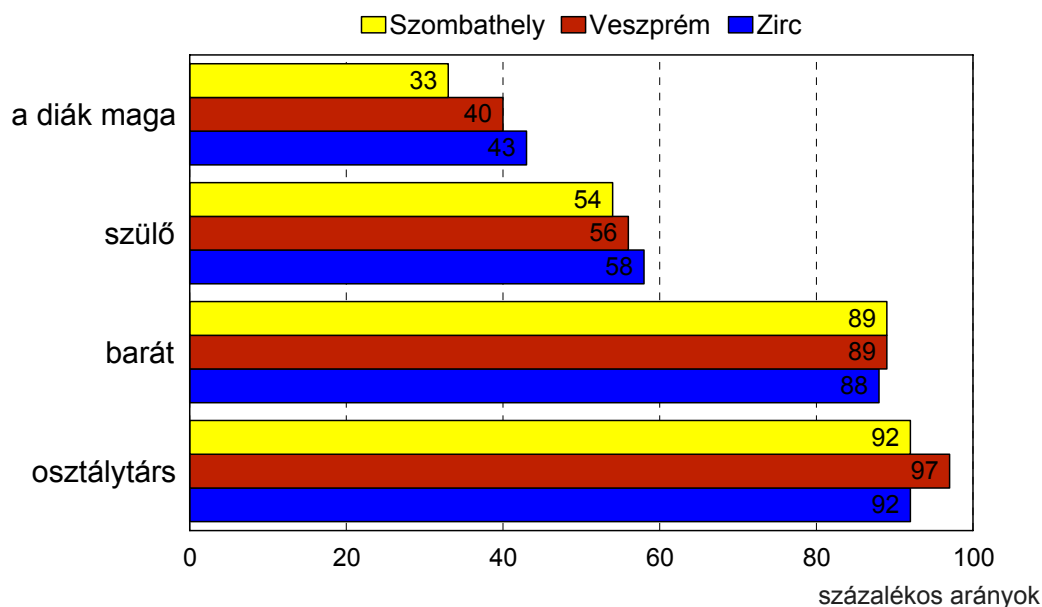

százalékos megoszlás

A tanulmányi eredmény alakulásával is szoros összefüggésben van a dohányzás kérdése, sokkal kevésbé jellemző a jó és jeles tanulókra. Míg a gyenge tanulmányi eredményt elért diákok 58 százaléka dohányzik, addig jó tanulóknak 31 százaléka, a 4,5 fölötti átlagot elért tanulóknak pedig csak 10 százaléka dohányzik (mindössze 2 százalékuk rendszeresen). A dohánytermékek magas ára hozzájárulhat ahhoz, hogy a több pénzből gazdálkodó tanulók

között több dohányost találtunk.

Ki dohányzik a diák környezetében?

Az, hogy egy fiatal elkezd dohányozni, alapvetően kétféle minta miatt lehetséges. Az egyik a negatív családi példa, a másik a kortárs csoport hatása. A veszprémi tanulók családjának több mint felében a szülők között van rendszeres dohányos. Ennél is rosszabb eredményeket kapunk, ha tovább szélesítjük a közösségi teret. A diákok 89 százalékának van a baráti körében olyan, aki dohányzik, s gyakorlatilag mindenkinek van dohányos osztálytársa. A családi hatást vizsgálva azt látjuk, hogy a nem dohányos családban a gyermek 69 százalékos eséllyel nem lesz dohányos, míg a dohányos családban 46 százalékos eséllyel válik belőle is dohányos. Kortárs csoport hatásáról elmondható, hogy minden dohányos baráti körében találtunk másik dohányost, ugyanakkor a nem dohányzók körében “csak” 70 százalékos eséllyel fordul elő dohányos barát.

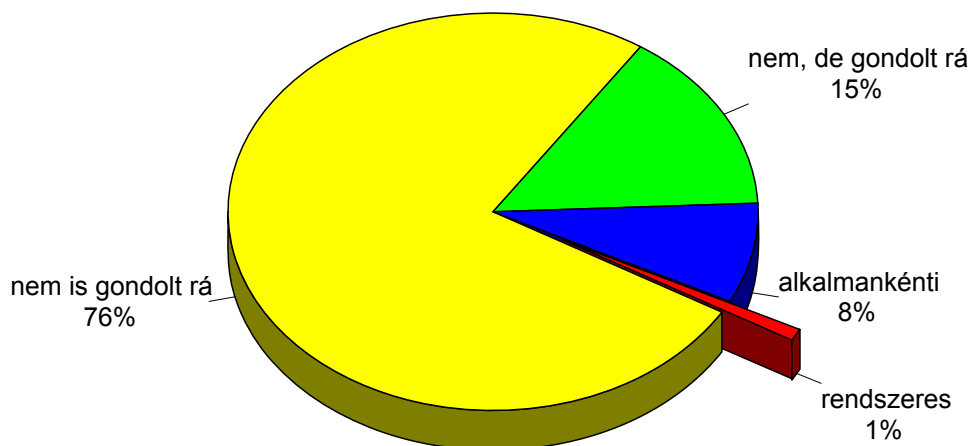
A dohányzásnál sokkal kevésbé elterjedt a kábítószeres fogyasztása. A tanulók 76 százaléka gyakorlatilag elutasítja. 91 százaléka soha nem próbált ki semmilyen klasszikus értelemben használt kábítószer. 15 százalékuk nem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, további 8 százalékuk alkalmi, s 1 százalékuk rendszeres drogfogyasztó - saját bevallásuk alapján. Azt, hogy a kábítószer fogyasztása mindössze a tanulók 9 százalékát érintené, fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűsíthető, hogy a valós arány ennél magasabb, ugyanis a megkérdezett tanulók közel fele ismer olyan fiatalot, aki kábítószeres fogyasztó, 25

százalékának a barátaik körében is van. Megállapítható, hogy a fiúk között kétszer annyi a kábítószer fogyasztó, mint a lányoknál.

A legveszélyeztetettebb intézmény az Ipari SZKI, a tanulók 16 százaléka fogyaszt, s további 16 százaléka már gondolt rá, hogy kipróbálja, de a Jendrassikban és a Kereskedelmiben is minden tizedik tanuló fogyaszt drogot, még ha nem is rendszeresen teszi azt. A "legtisztább" iskola a Közgazdasági és a Lovassy.

A kábítószer fogyasztók körében erősebb korcsoport hatás mutatható ki. A rendszeresen fogyasztók 94 százalékának van drogos barátja, s az alkalmi fogyasztók 73 százaléka nyilatkozott úgy, hogy van kábítószer fogyasztó barátja. Ezzel szemben akik soha nem is gondoltak arra, hogy kipróbáljanak valamilyen kábítószerrel, 14 százalékban mondták, hogy nincs kábítószerrel fogyasztó ismerősük.

A kábítószerrel fogyasztók aránya

Az elsősök 6 százaléka próbálta már valamelyik kábítószerrel, a másodikosoknál ez az arány már 8 százalék, az érettségi évére pedig 13 százalékra emelkedik.

A kábítószerrel és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet közömbös számunkra, hogy a kábítószerrel kipróbálók milyen szerekekkel kísérleteztek. A legkisebb - szinte elenyésző - arányban a szorongásoldó gyógyszereket és a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású opiátokat (heroin, ópium) említették. Valamivel többen említették a pszichotrop hatású pótszereket (ragasztó, szipó, hígító), melyek az alkohol okozta részegséghez hasonló állapotot, továbbá lelki függőséget és

komoly testi károsodásokat okoznak. A stimulánsok, mint például az extasy tableta vagy a kokain 45 említést kaptak. Ezek a szerek serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő.

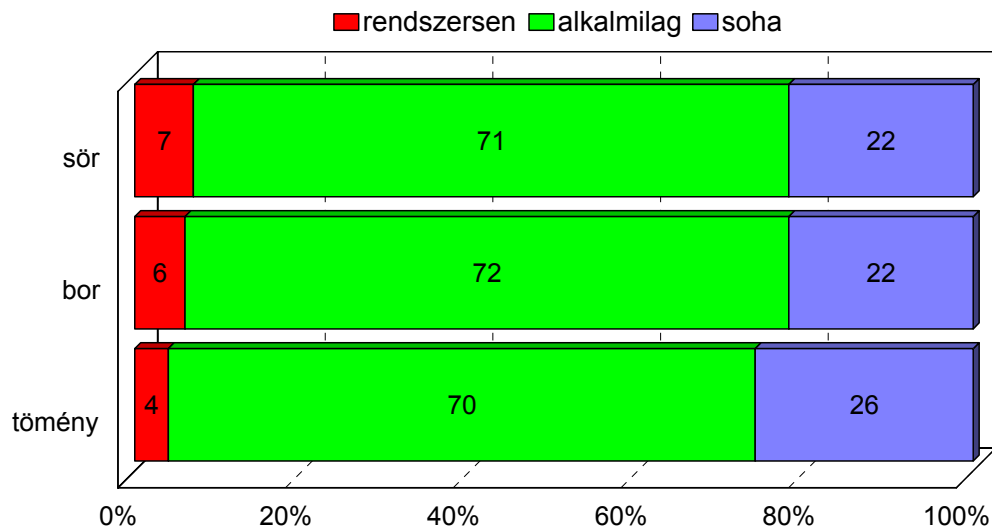
A legnépszerűbb kábítószer a halucinogén anyagok (LSD, marihuána, hasis), ezek közül is kiemelkedik a marihuána (132 említés), az összes kérdezett tanuló 7 százaléka találkozott már a szerrel, általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják. Ezek az anyagok olyan vegyületek, melyek átmeneti pszichózist váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzéklet megszüntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik.

A diákok által fogyasztott kábítószer rangsora

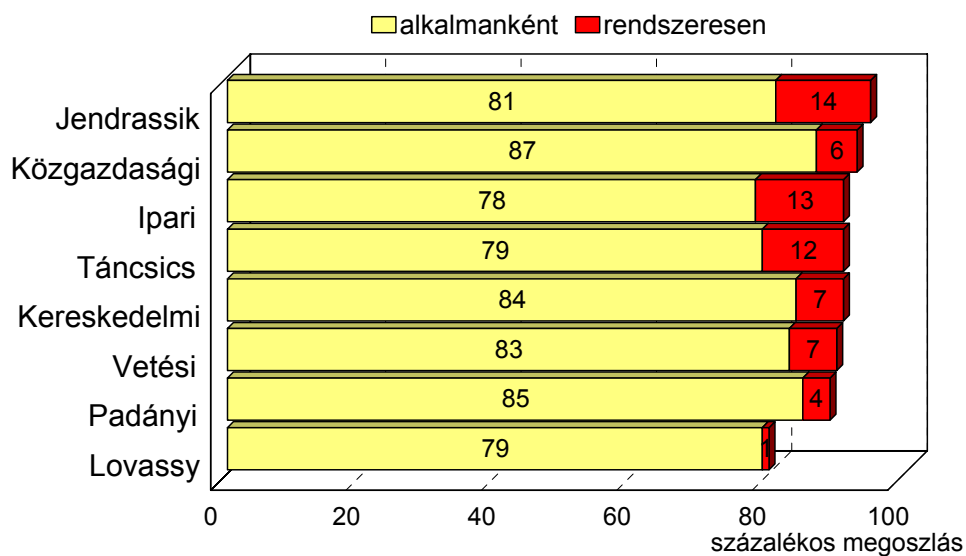
	említések száma
halucinogén anyagok (LSD, marihuána, hasis)	165
stimulánsok (extasy, kokain, speed, amfetamin)	45
pszichotrop hatású pótszerek (ragasztó, szipó, hígító)	22
ópiátok (heroin, ópium)	5
szorongás oldó gyógyszerek	4

A magyar társadalomban a legelterjedtebb “drog” az alkohol. Ez érezhető a veszprémi fiatalok körében is, ugyanis a tanulók mindössze 9 százaléka nem ivott még soha alkoholt. A rendszeres alkohol fogyasztók aránya is 9 százalék - saját bevallásuk alapján. A diákok 71 százaléka alkalmi sörivő, 7 százalékuk rendszeresen él a “folyékony kenyérrel”. A borfogyasztók aránya is ezzel megegyező, de a töménytet fogyasztók valamivel kevesebben vannak. A fiatalok 62 százaléka mindhárom alkohol fajtát fogyasztja, minimum alkalmanként, s 88 százalékuk legalább az egyiket issza. A bor és a sörfogyasztók között szoros összefüggés van ($r=0,51$). A korreláció pozitív előjelű, tehát akik az egyiket fogyasztja, az él a másikkal is (a tanulók 67 százaléka). A sört és töménytet is rendszeresen fogyasztók aránya 4 százalék, további 60 százalék alkalmi ivó.

Az alkoholfogyasztás szerkezete

Az alkoholfogyasztók aránya iskolánkénti bontásban

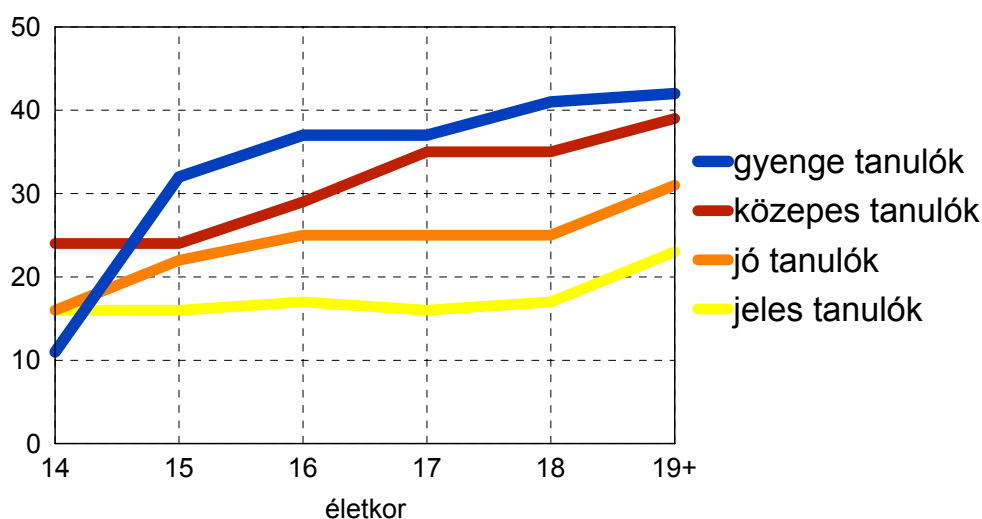
Ha a nemek dimenziójában vizsgáljuk a kérdést kiderül, hogy a fiúk között 11 százalékkal többen vannak a rendszeres alkohol fogyasztók, míg a lányok körében nyolc százalékkal több az alkalmi ivó. Az absztinensek aránya ennek megfelelően valamivel több a lányok között. Jól kirajzolódó tendencia - ahogy az várható - a rendszeres alkoholfogyasztók aránya az életkor növekedésével emelkedik, az elsősök körében mért 6 százalékos arány

harmadikra megduplázódik városi szinten, s ezzel párhuzamosan az absztinensek aránya felére csökken. Az érettségizők körében csupán 6 százalék azok aránya, akik soha nem isznak alkoholt. Az alkoholfogyasztás kapcsolatban van a tanulmányi eredmény alakulásával is. Míg a gyenge tanulók 16 százaléka iszik rendszeresen, addig a jó tanulóknak 8, a jeles tanulóknak pedig csak 2 százaléka.

A alkoholfogyasztás az alapvetően fiús iskolákban probléma, így a legtöbb rendszeres alkoholfogyasztó fiatalt a Jendrassikban, az Ipariban és a Táncsicsban találtuk.

A korrelációs számítások igazolták azt a feltételezést, hogy a dohányzás, a kábítószer és az alkoholfogyasztás nem független egymástól. A legtöbb kábítószer-élvező egyben rendszeres alkoholfogyasztó ($r=0,27$) is. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás közötti korreláció is közepes erősségű ($r=0,36$), csakúgy mint a dohányzás és a kábítószer fogyasztás közötti összefüggés ($r=0,38$). A dohányosok között 12 százalékkal magasabb a rendszeres alkohol fogyasztók aránya.

Az egészségkárosítási index alakulása a tanulmányi eredmény és az életkor dimenziójában

A háromféle egészségkárosítás intenzitását összesítve szerkesztettünk egy komplex indexet, mely minden esetben 0-100 közötti szám és azt mutatja meg, hogy az adott tanuló milyen mértékben rombolja saját egészségét. Minél nagyobb az index értéke, annál intenzívebb károsításnak van kitéve a diákok szervezete. Az index értéke városi szinten 28.

A lányoknál valamivel alacsonyabb (25), a fiúknál magasabb (31). Fontos megemlíteni hogy az index független a szülő iskolai végzettségétől, ellenben szoros

összefüggésben van a tanulmányi eredménnyel és az életkorral. A gyenge tanulók egészségkárosítási indexe 37 pont, a közepeseknél 31, a jó tanulóknál 25, míg a jeles tanulóknál csak 17 pont mérhető. Ha bevonjuk az elemzésbe az életkort is, és az egészségkárosítási index alakulását e két dimenzió közös metszetében vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy a gyenge tanulók körében mért értékek növekednek a legdinamikusabban. A 14 évesek között még a gyenge tanulóknál a legalacsonyabb az érték, de a következő korcsoportban már magasan vezetnek. Határozottan emelkedő tendenciát mutat a közepes tanulók körében mért egészségkárosítási index értéke is. A jó tanulóknál sokkal kisebb a növekedés, a jeles tanulóknál pedig a nagykorúságig gyakorlatilag alacsony szinten stagnál, s csak a 19. évre emelkedik enyhén.

Az egészségkárosító tevékenységek hatása általában csak hosszabb távon jelentkezik. A kutatás során megkérdeztük a tanulókat, hogy az elmúlt évben betegség miatt voltak-e orvosnál. A tanulók 10 százaléka válaszolta azt, hogy gyakran, további 63 százalékuk mondta azt, hogy néha, s negyedük adott nemleges választ. Ha ezeket az általános kijelentéseket az egészségkárosító tevékenységek dimenziójában nézzük tettenérhetővé válik a fizikai egészségrombolás hatása. Azok a tanulók, akik semmilyen módon nem károsítják egészségüket - ahogy az joggal feltételezhető -, ritkábban betegednek meg.

A károsítás hatása az egészségi állapotra (százalékos megoszlás)

	<i>Nem volt orvosnál betegség miatt</i>	<i>Volt orvosnál betegség miatt</i>
<i>nem károsítja egészségét</i>	42	58
<i>rendszeresen fogyaszt alkoholt</i>	31	69
<i>rendszeresen dohányzik</i>	22	78

A kérdőívben kíváncsiak voltunk arra is, hogy mit tudnak a fiatalok az egészségre ártalmas anyagokról, szerekről, azok használatáról, hatásáról valamint az AIDS-ről. A legtájékozottabbnak ez utóbbi témában mutatkoztak a tanulók. A diákok fele mindhárom kérdésre helyesen válaszolt, gyakorlatilag mindenki tisztában van azzal, hogy a HIV vírussal bárki megfertőződhet, nem csak a homoszexuálisoknak kell az AIDS miatt aggódnuk. Azt is tudják, hogy nem fertőződhetnek meg attól, ha találkoznak egy AIDS beteggel, még akkor sem, ha rájuk tüszent vagy köhög, mert a vírus nem így terjed. Az AIDS tesztek

megítélésével kapcsolatban már megoszlanak a vélemények, bár a többség megbízhatónak tartja, a tanulók harmada tanácstalan, s 13 százalékuk úgy véli, hogy a használatos tesztek vezethetnek téves eredményekre is.

AIDS	Igen %	Nem %	Nem tudom %
Csak a homoszexuálisoknak kell az AIDS miatt aggódnuk	1	98	1
Ha egy AIDS-es ránk tüsszent vagy köhög, akkor mi is megfertőződhetünk	4	90	6
Az AIDS tesztek megbízhatóak	54	13	33

a helyes megoldást a sötét mező mutatja

A drogokkal kapcsolatban már kevesebb helyes válasz érkezett. A diákok 86 százaléka tudja, hogy nyugtató vagy serkentő tablettákat nem szabad bevenni alkohollal. Ez azért fontos, mert a tanulók közül többen említették hogy alkalmanként fogyasztanak ilyen anyagot (pl. extasy tablettát). Némileg meglepő, hogy a válaszolók 14 százaléka úgy gondolja, hogy a drogfüggőség csak egy lelkiállapot, s további 17 százalék bizonytalan. Még tanácstalanabbak annak a kérdésnek a megítélésében, hogy a marihuána füstje növeli a tüdőbetegségek (pl rák, tüdőtágulás) kialakulásának esélyét. Helyes választ 43 százalékuk adott. A többség tévesen úgy gondolja, hogy a legtöbb fiatal idegenek szoktatják rá a drogra, holott valóságban ezek aránya elenyésző, különösen Magyarországon. A legtöbben a baráti körben jutnak hozzá az első adaghoz.

Drogok	Igen %	Nem %	Nem tudom %
Nyugtató vagy serkentő tablettát be lehet venni alkohollal is	6	86	8
A drogfüggőség pusztán egy lelkiállapot	14	69	17
A marihuána füstje növeli a tüdőbetegségek esélyt	43	8	49
A legtöbb fiatal idegenek szoktatják rá a drogra	40	32	28

a helyes megoldást a sötét mező mutatja

Mivel a fiatalok 21 százaléka rendszeresen, s további 19 százalékuk alkalmanként dohányzik, nem lehet közömbös, hogy mit tudnak a dohányzás ártalmairól. Azt, hogy a nem dohányzóknál a cigifüst belélegzése légúti megbetegedést okozhat, a diákok túlnyomó többsége tudja, s azt is tudják, hogy a legtöbb fiatal nem tudja bármikor abbahagyni a dohányzást. Logikus hogy a rendszeres dohányosok között többen vannak akik úgy vélik,

hogy a legtöbb dohányos le akar szokni, valószínűleg már ők is túl vannak egy-két kísérleten. Feltehetően ez utóbbi is közrejátszik abban, hogy a veszprémi diákok 74 százaléka - tévesen - úgy gondolja, hogy a dohányosok biológiailag függenek a nikotintól. A dohányzással kapcsolatos tájékozatlanságot mutatja az is, hogy a tanulók 6 százaléka egy helyes választ sem, s további 30 százaléka csak egy jó választ adott, s többé kevésbé tájékozottnak is csak 20 százalék minősíthető.

Dohányzás	Igen %	Nem %	Nem tudom %
A nem dohányzóknál a cigifüst belélegzése légúti megbetegedést okozhat	82	6	12
A legtöbb fiatal bármikor abba tudja hagyni a dohányzást, amikor csak akarja	27	58	15
A legtöbb dohányos le akar szokni	30	48	22
A dohányosok biológiailag függenek a nikotintól	74	11	15

a helyes megoldást a sötét mező mutatja

Alkohol	Igen %	Nem %	Nem tudom %
Részegség és alkoholizmus ugyanaz	3	95	2
A legtöbb alkoholista munkanélküli	50	31	19
Az italok keverése jobban feldobja az embert, mintha ugyanazt az italt inná	50	19	31
Télen felmelegít, ha iszol egy felest	64	16	20

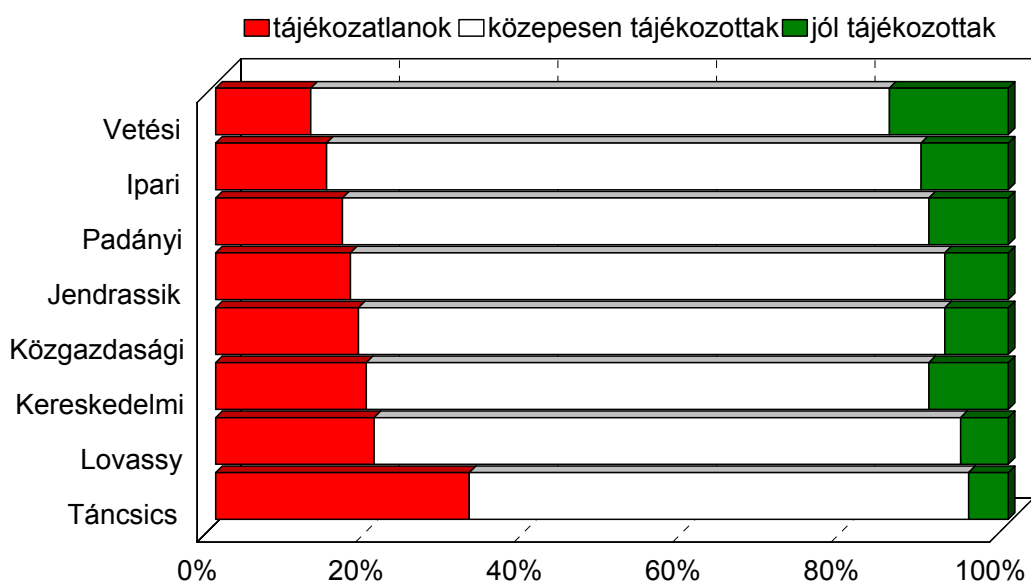
a helyes megoldást a sötét mező mutatja

A legtájékozatlanabbak az alkohol témájában, s ez azért különösen aggasztó, mert a tanulók túlnyomó többsége ha csak alkalmilag is, de fogyaszt szeszes italt. Tévesen úgy gondolják - csakúgy, mint a közhiedelem -, hogy ha hidegben isznak egy felest, az tényleg felmelegíti őket. A veszprémi fiatalok fele azt a "mesét" is elhiszi, hogy a kevert italok jobban feldobják az embert, mint ha csak ugyanazt inná. Az elfogyasztott alkohol mennyisége - és nem a különböző italok keverése - az, ami meghatározza, hogy mennyire lesz az ember feldobott állapotban. A magyar társadalmi viszonyok nem ismeretéről és az fiatalok előítéletességéről árulkodik, hogy a válaszolók fele úgy véli, a legtöbb alkoholista munkanélküli. Az alkoholisták többsége házas, van állása, sokan közülük jól képzett szakemberek. E témában teljesen tájékozatlannak minősíthető a fiatalok 52 százaléka.

Ha összességében nézzük (drog, alkohol, AIDS, dohányzás) a fiatalok informáltságát a kérdőívben feltett 15 eldöntendő kérdés közül a tanulók átlagosan nyolcat választottak ki

helyesen. A jobb összehasonlíthatóság miatt a válaszok alapján három csoportba soroltuk a diákokat. Azokat a tanulókat, akik maximum hat jó választ adtak tájékoztatlanak minősítettük, azok, akik hat és tíz közötti jó választ adtak közepesen, azok pedig, akik tíznél több helyes választ adtak a jól tájékozottak. Ennek megfelelően a veszprémi tanulók 20 százaléka - az egészségkárosítás kérdésében - tájékoztatlan, további 71 százaléka közepesen tájékozott, s csupán 9 százalékról lehet elmondani, hogy jól informált. Ahogy az várható volt, a témában való jártasság gyenge összefüggésben van a szülő iskolai végzettségével és az életkorral. A idősebb tanulók és a képzettebb szülők gyermekei valamivel tájékozottabbak e tekintetben is.

Az alkohol, drog, dohányzás és AIDS témakörében tájékozottak aránya az egyes iskolákban

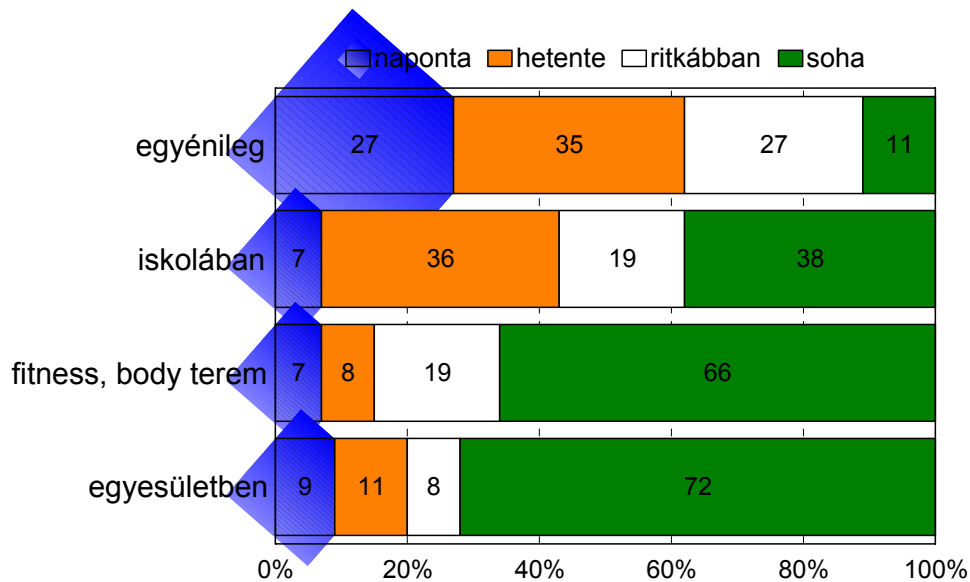
Ha az iskolák dimenziójában vizsgáljuk a kérdést látható, hogy a Táncsicsban van a legtöbb tájékozatlan tanuló, arányuk eléri a 30 százalékot, de a Lovassyban, a Kereskedelemiben, és a Közgazdaságiban is egyötöd a teljesen tájékozatlanok aránya. A legtöbb jól tájékozottnak minősíthető tanuló a Vetésiben, az Ipariban és a Padányiban van, de arányuk itt is csak 10-15 százalék között mozog.

Érdeemes azt is megnézni, hogy a tájékozottság és az egészségkárosító tevékenységek intenzitása között milyen összefüggés van. Míg a teljesen tájékozatlanok 86 százaléka károsítja szervezetét legalább egyféle módon, addig a jól tájékozottaknál ez az arány 94

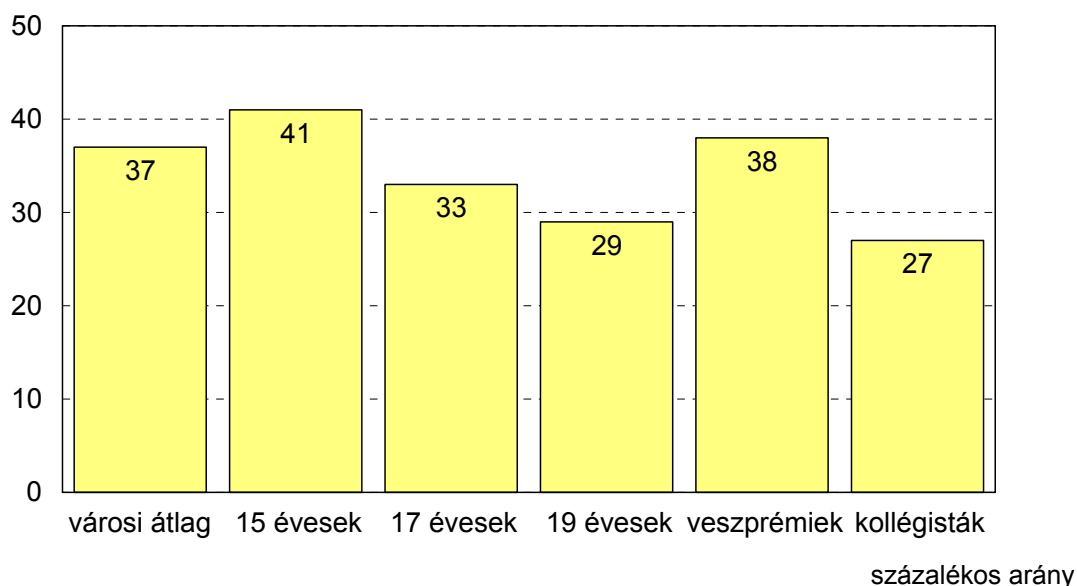
százalék. Az összefüggés kimutatható az általunk szerkesztett, az egészségkárosítás intenzitását mutató index segítségével is, míg a teljesen tájékozatlanoknál 23 pontot mértünk, addig a közepesen tájékozott tanulóknál 29-es, a jól tájékozottaknál pedig 33-as értéket kapott az egészségrombolás intenzitása, s mindez azt jelenti, hogy annak ellenére károsítják egészségüket, hogy többé-kevésbé tisztában vannak azok hatásával.

Köztudott, hogy az egészségi állapot alakulását jelentősen befolyásolja - pozitív irányba - a rendszeres testmozgás, a sport. A veszprémi tanulók egyharmada legalább napi, de több mint fele (58 százalék) heti rendszerességgel sportol valamit. Azok aránya, akik soha semmilyen módon nem mozognak 4 százalék.

Milyen rendszeresen sportolsz?

A napi rendszerességgel sportoló tanulók aránya

A nemek szerinti bontásból az olvasható ki, hogy a fiúk az átlagnál többet sportolnak napi rendszerességgel, míg a lányok inkább a heti mozgást preferálják. Az is jellemző, hogy a veszprémiek és a bejárósok aktívabbak e kérdésben is, mint a kollégisták. A véleményeket leginkább meghatározó változó, az életkor növekedésével fokozatosan csökken a napi rendszerességgel sportolók aránya. Az szülő iskolai végzettsége nem szegregálja a véleményeket, ellenben a tanulmányi átlagot vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra, hogy míg a gyenge, közepes és jó tanulók 37-39 százaléka mozog naponta, addig a jeles tanulóknál ez az arány csak 26 százalék. Ennek egyik lehetséges oka, hogy az iskolai készülésre a sporttól (is) vonnak el időt.

Az legsportosabb tanulók a Vetési Albert Gimnáziumban vannak, a diákok közel fele (47 százalék) mozog valamilyen formában naponta. A rangsorban a második az Ipari és a Táncsics (40 százalék). Őket követik a napi mozgás tekintetében a Jendrassik (38 százalék), a Kereskedelmi (36 százalék), a Lovassy (31 százalék) és a Közgazdasági (30 százalék) tanulói. A legkevésbé sportos iskola a Padányi, itt csak minden ötödik nyilatkozott úgy, hogy naponta sportol.

Az egészségmegőrzéshez szorosan kapcsolódik az a kérdés, hogy vajon naponta hány alkalommal étkeznek a tanulók. Ezzel kapcsolatban elmondható, hogy a Veszprémben tanuló diákok nagy többsége naponta legalább háromszor vagy többször is étkezik. Riasztó jel csak

attól a 24 százaléknál kezdődött, akiknek nincs kialakult táplálkozási szokásuk, rendszertelenül étkeznek. Őket a legbiztosabban a Padányiban, a Jendrassikban és a Kereskedelmi SZKI-ban lehet megtalálni. Az demográfiai mutatók mentén is található eltérés, a rendszertelenül étkezők aránya lányoknál 29 százalék, a fiúknál csak 19, s a család kulturális háttere is kedvező irányba befolyásolja az étkezés rendszerességét.

Naponta hány alkalommal étkezel?

	egy	kettő	három, vagy több	rendszertelen
Lovassy László Gimnázium	2	9	70	19
Vetési Albert Gimnázium	1	11	66	22
Ipari SZKI és Ált. Gimnázium	1	8	69	22
Táncsics Mihály Szakképző	0	10	67	23
Közgazdasági SZKI	1	11	63	25
Kereskedelmi SZKI	1	14	58	27
Jendrassik György SZKI	0	7	65	28
Padányi B.M.R.K. Gimnázium (Eü)	1	8	62	29
városi átlag	1	10	65	24

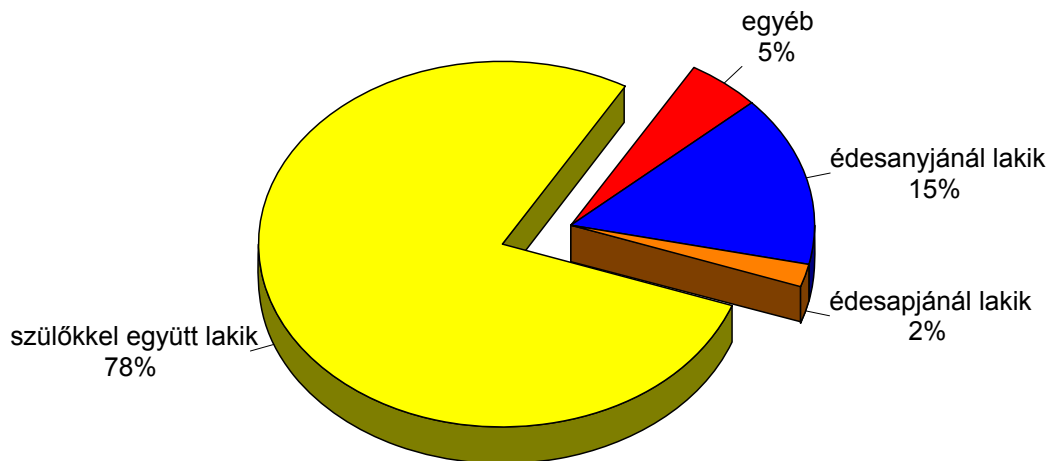
százalékos megoszlás

4. CSALÁD

Köztudott, hogy az elsődleges szocializációs közeg, a család meghatározó szerepet tölt be az egyén életében. Kutatásunknak is mindenképpen ki kell térnie rá, már csak azért is, mert számos olyan ifjúsági probléma van, melynek a gyökere a családban, a családi mintában van. Több kérdésben magyarázó változóként szerepel a családi háttérhez tartozó tényezők, pl. a szülő iskolai végzettsége vagy a család anyagi helyzete. A válaszoló családjára vonatkozó néhány kérdést már tárgyaltunk a kutatási beszámoló demográfiai helyzetet vázoló fejezetében, így itt inkább a családi kapcsolatokra, a családi összetartó erőre, valamint a diákok családalapításra vonatkozó szándékának kérdéseit vizsgáljuk.

A Veszprémben tanuló diákok nagyobb része (78 százaléka) a hagyományos értelemben vett nukleáris családban él, olyan családban, ahol mindkét szülő együtt lakik a gyermekével.

A diákok családi háttere

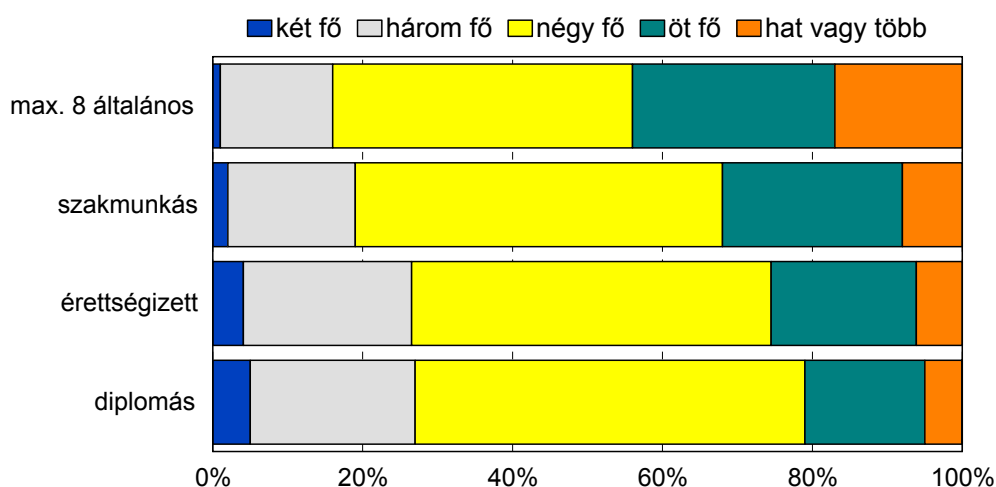
A csonka családban, vagy nem a szüleivel együtt lakó tanulók aránya valamivel átlag feletti a Vetésiben (26 százalék) és a Kereskedelmiben (25 százalék). E tekintetben a legszerencsésebb helyzetben a Lovassy tanulói vannak, 86 százalékuk él egész családban.

Természetesen a csonka családban való nevelkedésnek számos negatív következménye lehet. A veszprémi tanulók körében mért adatok szerint a csonka családban

élők néhány tizeddel alacsonyabb tanulmányi átlagot produkáltak. Az is kimutatható, hogy a csonka családban élők körében intenzívebb az egészségkárosító tevékenység (+5 pont), s 6 százalékkal magasabb közöttük azok aránya, akik az elmúlt évben voltak orvosnál betegség panaszával. Ne gondoljuk, hogy a látszólag rendezett családok mindegyike hibátlanul funkcionál. Az 1995-ös városi ifjúságkutatás során készített interjúkból kiderül, hogy a rossz családi háttér nem egyenlő a szociálisan és egzisztenciálisan rossz helyzetben lévő családokkal. Általános tapasztalat, hogy számos esetben az átlagos vagy átlagon felüli jómódú családok - talán éppen a hajtás miatt - nem működnek megtartó és visszatartó erőként. Gyakran halljuk, sőt tapasztaljuk, hogy a családi figyelem középpontjából kikerül a gyermek, nem jut rá mennyiségileg és minőségileg kielégítő figyelem, mert a szülők az egzisztenciális biztonságuk megteremtésével, vagy szinten tartásával vannak elfoglalva.

A diákok családjának 70 százalékában négy vagy öt fő él közös háztartásban, s további 7 százalékukban ötnél többen. A három fős családok aránya 20 százalék. A háztartások nagysága változik az apa iskolai végzettségének dimenziójában. Jól mérhető, hogy a szülő iskolai végzettségének növekedésével csökken a közös háztartásban élők átlagos száma. Míg a maximum nyolc osztályt végzett szülők által fenntartott családok 43 százaléka nagycsalád (5 vagy több fő él együtt), addig a szakmunkás szülők családjának 31 százaléka, a diplomás szülőknek pedig csak 22 százalékban kell ekkora családról gondoskodni.

A háztartások nagysága az apa iskolai végzettségének dimenziójában

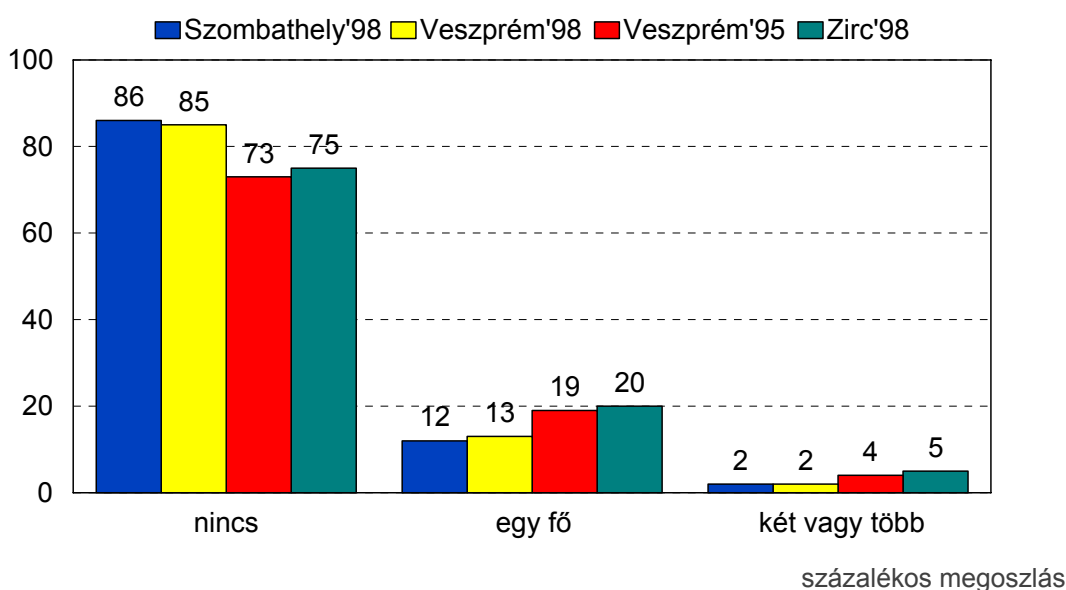
Az is megfigyelhető, hogy a vidékről naponta bejáró tanulók nagyobb családban

élnék, mint a veszprémi társaik. A nagycsaládban élő diákok aránya a bejárósok között 34 százalék, míg a Veszprémben lakók között csak 17.

Piacgazdasági viszonyok között az élet meghatározó része a kereslet és kínálat fogalma. Társadalomformáló ereje talán legélesebben a munkaerőpiacon nyilvánul meg, ahol az emberi képességek, a munkaerő hasznossága is megmérettetik. A legdinamikusabban fejlődő gazdaságban is számolni kell azzal, hogy lesznek olyan személyek, szerencsétlen esetben egész rétegek, amelyek hosszabb vagy rövidebb időre kiszorulnak a termelésből, munkanélkülivé válnak. A fiataloknak - akik a munkaerőpiaci versenyben hátrányos helyzetben vannak - szembe kell nézni ezzel a veszéllyel.

A Veszprémben tanuló fiatalok számára a munkanélküliség - csakúgy mint bármely más településen élő "kollégáik" számára - igaz egyenlőre csak közvetve, de - megélt jelenség. A válaszadók 14 százalékban érintettek a munkanélküliség által. Ez 1995-höz képest javulást jelent¹, s kedvezőbb, mint a zirci arány.

Hány munkanélküli van a családban?

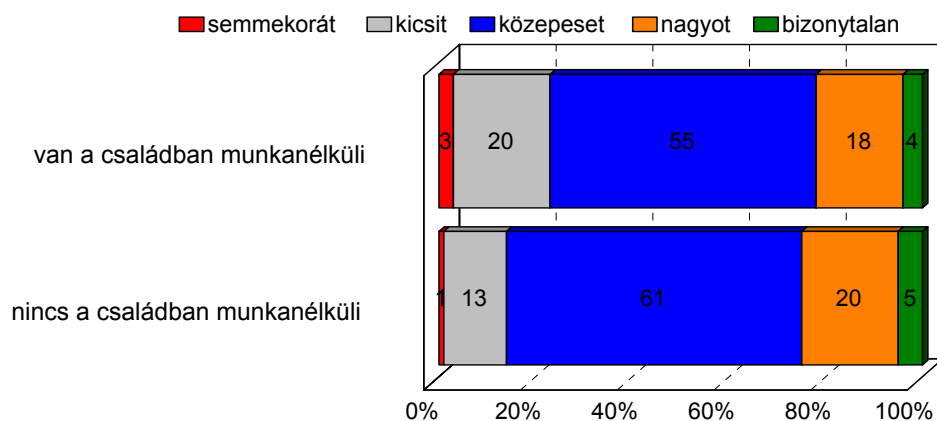
A korrelációs számítások alapján gyenge összefüggés mutatható ki a diák tanulmányi átlaga, a szülő iskolai végzettsége és a munkanélkülivé válás között. Ez a jelenség is a kulturális tőke nagyon fontos szerepére irányítja a kutatók figyelmét, valamint arra, hogy a hátrány leküzdésében milyen hangsúlyos szerepe van (lenne) az oktatási intézményeknek.

A munkaügyi szakemberek többször felhívták már a figyelmet arra, hogy az iskolából

kilépve nagy eséllyel pályakezdő munkanélküliként indulnak a fiatalok. Ezt támasztja alá, hogy a saját korosztályon belül a fiatalok munkanélküliségi arányszáma az átlagnál magasabb, felülreprezentáltak. Ezeket a társadalmi folyamatokat természetesen a diákok is érzik, látják, s hatással van szemléletükre, jövőképükre is. Nem lehet közömbös számunkra, hogyan látják saját esélyeiket a munkaerőpiaci megfelelésre, hogy megtalálják a számukra ideális munkahelyet.

Általánosságban elmondható, hogy a veszprémi diákok 78 százaléka közepes, vagy nagy esélyt lát az ideális munkahelyre. A tanulmányi eredmény dimenziójában vizsgálva a kérdést, azt találtuk, hogy a tanulmányi eredmény növekedésével optimistábbá válnak a diákok. Míg a gyenge tanulók 23 százaléka véli úgy, hogy nincs, vagy csak kicsi esélye van az ideális munkahelyre, addig a jó tanulóknak már 15, a jeles tanulóknak pedig csak 10 százaléka vélekedik borúlátóan. A családban lévő - közvetlenül megélt - munkanélküliség is hatással van a most még tanuló diákok jövőképre, az optimisták aránya kisebb körökben.

Mekkora esélyt lát arra, hogy megtalálja az ideális munkahelyet?

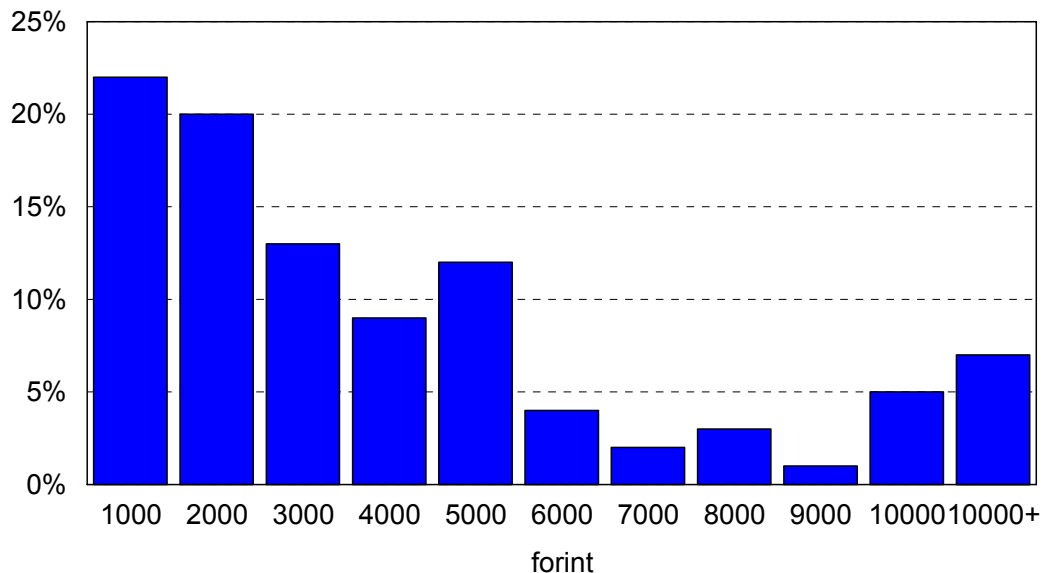

A kutatás során kíváncsiak voltunk arra, hogy tanulók mennyi pénzből gazdálkodnak havonta. A legtöbb pénzből a már érettségizett, de iskolájukban 13. évfolyamon tanuló diákok gazdálkodhatnak, átlagosan havi 7300 forintot tudhatnak magukénak, ezzel szemben a városi átlag havi 4500 forint. Több dimenzió mentén is eltér a tanulók gazdasági helyzete. A fiúk 5400 forintjával szemben a lányok 3600 Ft-tal gazdálkodhatnak. Természetes, hogy bejáró tanulóknak és a kollégiumban lakók diákoknak nagyobb gazdasági önállóságra van

¹ A kutatás a 14-29 éves korosztályban zajlott

szükségük. A különbség mérhető, a veszprémi tanulók átlagosan 3900 forintot költhetnek, a bejárósok diákok 4600 forintból, a kollégisták pedig 6900 forintból gazdálkodhatnak.

Mennyi pénzből gazdálkods havonta?

százalékos megoszlás

A tanulók többsége egy-két ezer forintból gazdálkodik. A diagramból látható, hogy az összeg emelkedésével 9 ezer forintig csökken az abból gazdálkodók aránya. A szakmát adó iskolák tanulói már az iskolai évek alatt piacósíthatják friss tudásukat - hivatalos bizonyítvány nélkül is -, értehető, hogy komolyabb összeggel gazdálkodhatnak, még ha kerestetük messze el is marad a minimálbértől. A 10 ezer forint és az a fölötti összeget ők tudhatják magukénak.

Korábban láthattuk, hogy a tanulók többsége egész családban él, kielégítő körülmények között. Ugyanakkor a családi kapcsolat és viszonyrendszernek ezek csupán a keretei, ezekből nem lehet empirikus következtetéseket levonni a családi viszonyok minőségére nézve. A családi kapcsolat minőségét az interperszonális interakciók száma alapján próbáltuk meghatározni. Megkérdeztük a diákokat, mennyire jellemző családjukra, hogy különböző alkalmakkor együtt vannak, beszélgetnek-e egymással.

A vizsgált fiatalok családjára a felsorolt valamennyi kijelentést jellemzőnek vélték a tanulók, leginkább azzal a kijelentéssel értettek egyet, hogy az ünnepeket együtt töltik. Százfokú skálán 88 pont az egyetértés mértéke.

Mennyire jellemző a családtagjaidra, hogy...

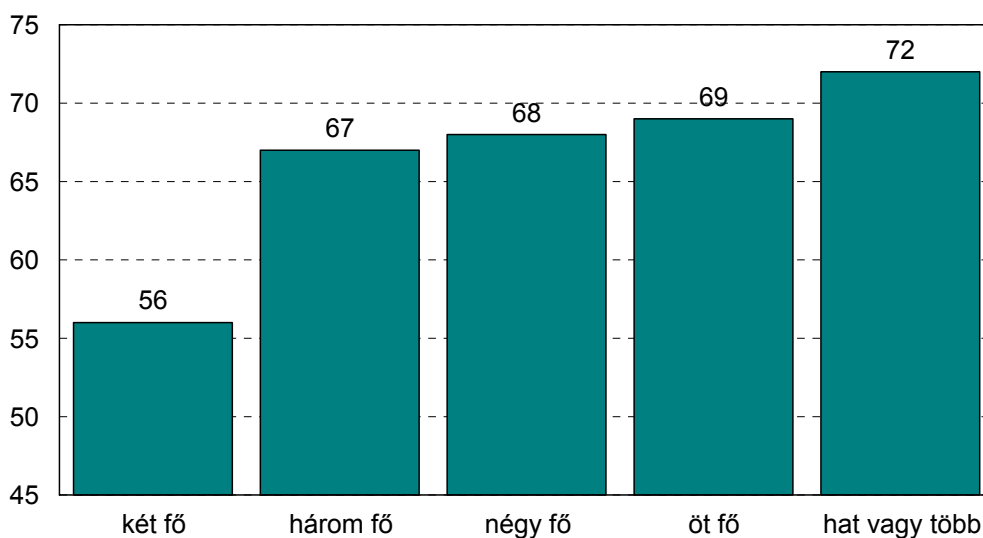
	<i>Veszprém</i>	<i>Szombathely</i>	<i>Zirc</i>
<i>ünnepeket együtt töltik</i>	88	90	87
<i>hétvégéket együtt töltik</i>	65	71	74
<i>sokszor beszélgetnek egymással</i>	64	69	74
<i>gyakran vannak együtt</i>	63	69	70
<i>szabadságot együtt töltik</i>	60	68	70

pontszám százfokú skálán

Roszsabb a helyzet a hétvégékkel. A tanulók családjának egyharmadára jellemző, hogy nem töltik együtt a hétvégéket, nem beszélgetnek egymással s gyakorlatilag egymás mellett élnek. A legkevésbé az jellemző, hogy a szabadságot együtt töltenék. Ha összevetjük a eredményeket a két másik város fiataljai által adott válaszokkal, látható hogy a veszprémi tanulók családján belüli kohézió mértéke a legkisebb, s Zircen a legmagasabb.

A jobb érthetőség végett a válaszok alapján e témában is szerkesztettünk egy összetett mutatót, mely a családi kapcsolatok erősségét próbálja meghatározni. Ez az érték Veszprémben a százfokú skálán 68 pont.

A családi kapcsolat erőssége a család nagyságának függvényében

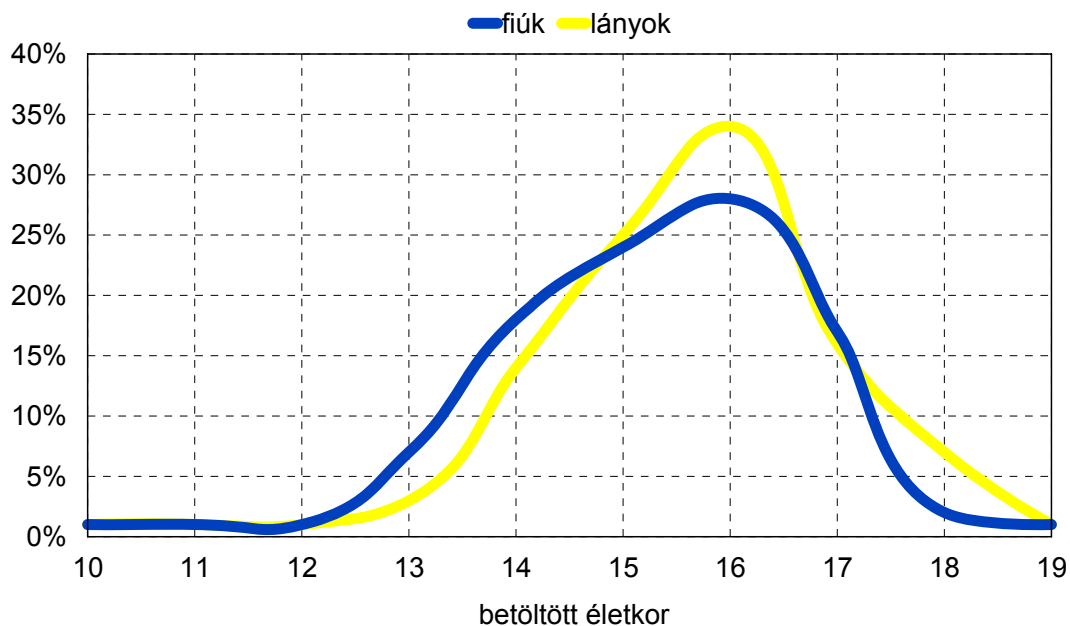
pontszám százfokú skálán

A kapcsolat erőssége a tanulók életkorának emelkedésével csökken, természetesen lazulnak a családi kötelékek. A mutató értéke a 14 évesek körében 73 pont, a 16 éveseknél 68,

az érettségizőknél pedig 66. Az is jellemző, hogy a jobb tanulók családjában erősebbek a kötelékek. A gyenge tanulók körében 62 pont a jó tanulóknál 70, a jeles tanulóknál pedig 75. Ennek megfelelően a magasabb átlagos tanulmányi eredménnyel büszkélkedő gimnáziumokban valamivel erősebb családi kapcsolatot mértünk. A mutató a Kereskedelmiben és a Jendrassikban a legalacsonyabb, de itt is eléri 65 pontot.

A családi intézmény elemzésének végén megvizsgáljuk a fiatalok gyermekvállalással és a házassággal kapcsolatos terveit. A családalapítással szorosan összefüggő kérdés az első szexuális kapcsolat ideje. A vizsgált korosztály 52 százaléka még egyszer sem létesített szexuális kapcsolatot senkivel. Azok a tanulók, akik már túl vannak az első ilyen élményeiken többségében 15-16 évesen létesítettek szexuális kapcsolatot. A mérésünk alapján ezek az arányok többé-kevésbé állandónak mutatkoztak (a válaszoló életkorát és nemét leszámítva). A diagramból jól látható, hogy a közvélekedéssel ellentétben - a lányok valamivel később létesítenek szexuális kapcsolatot, mint a fiúk, s ez egy-két évre koncentrálódik. Ezzel szemben a fiúk görbéje laposabb, jobban szóródnak a válaszok.

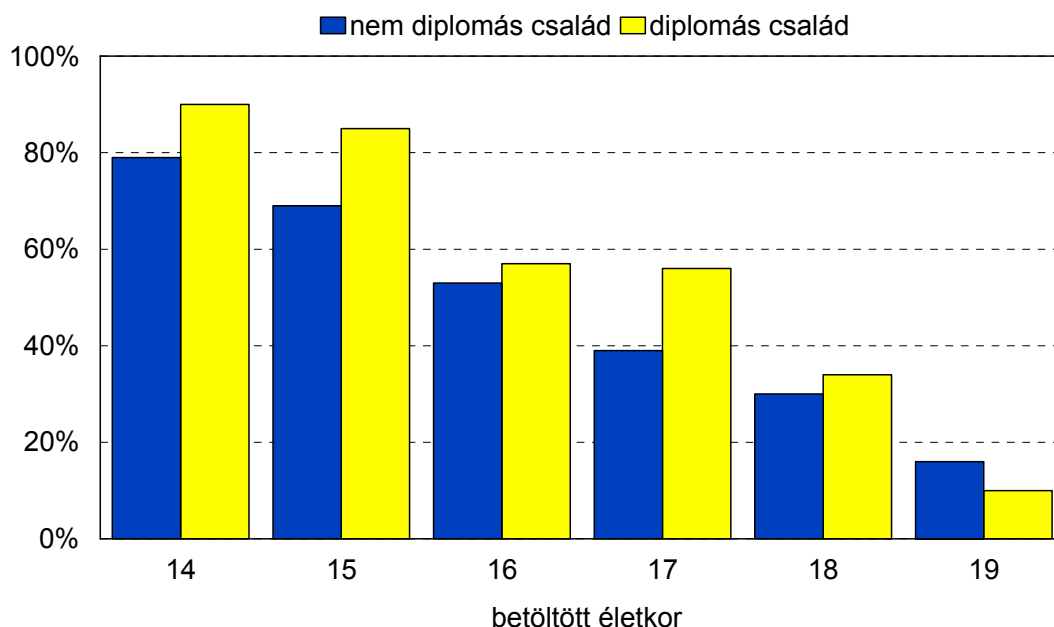
Az első szexuális kapcsolat idején betöltött életkor

Azok aránya akik még soha nem létesítettek szexuális kapcsolatot természetesen az életkor növekedtével csökken. Míg a 14 éves korosztály 81 százaléka nem találkozott ilyen értelemben a másik nemmel, addig a 16 éveseknek csak 54, a 18 éveseknek 31, a 19 éveseknek pedig 15 százaléka tartozik ebbe a csoportba. Az alábbi diagramból kiolvasható, hogy a diplomás szülők gyermekei később kezdenek szexuális kapcsolatot létesíteni, mint a

diplomával nem rendelkezők csemetéi.

A diplomás és nem diplomás szülők gyermekeinek szexuális kapcsolatot még nem létesítők aránya

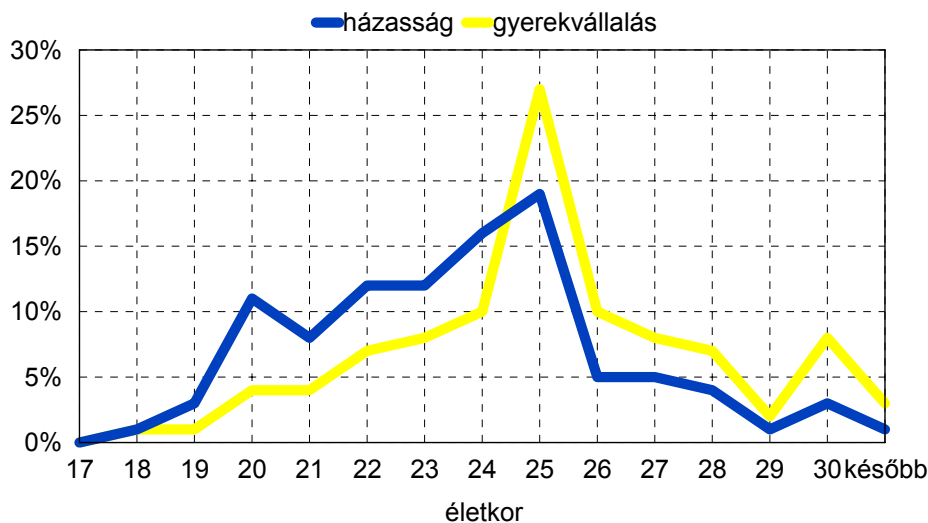

A családalapítási szándéknak két alapvető mutatója van, a házassági és a gyermekvállalási hajlandóság. Mindkét kérdés megítélésében elég magas, 21-24 százalék a bizonytalanok aránya. A tanulók 7 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem kíván megnősülni/férjhez menni, s 5 százalékuuk zárkózik el a gyerekvállalástól is. Ezek az adatok megegyeznek más városokban mért eredményekkel.

Ha megnézzük a családalapítási szándék tervezett életkorát, jól körvonalazható három csúcs időszak. 20 és 25 év között kívánnak a legtöbben házasodni. A diagramból az is kiolvasható, hogy a házassági hullám első - alacsonyabb - csúcsa a 20. életév környékén van, a második - magasabb csúcs - 25 körül. Ebben az évben van a gyermekvállalás tervezett korának csúcsa. A gyermekvállalásnak is van egy kisebb csúcs éve, ez pedig a 30. év.

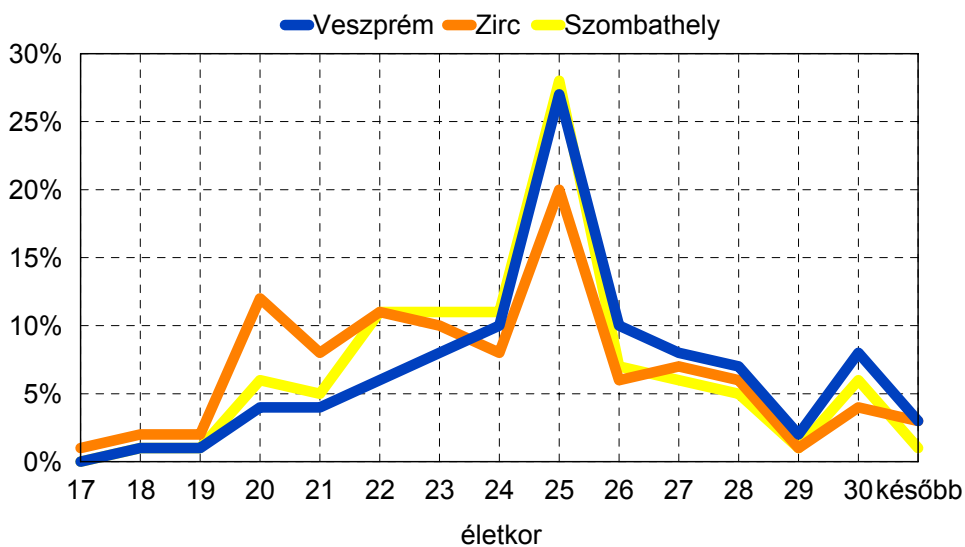
A családalapítási szándék gyenge összefüggésben van a nemmel ($r=0,19$), a korrall ($r=0,18$) és a szülő iskolai végzettségével ($r=0,14$). A fiúk a házasságot és gyermekvállalást is átlagosan két évvel későbbre (25 és 26 év) tervezik mint a lányok. A képzetesebb szülők gyermeki is valamivel későbbre datálják az időpontot, csakúgy mint az idősebb válaszadók.

Családalapítási szándék tervezett életkora

Érdeemes összevetni az veszprémi adatokat a két másik városéval. Az összehasonlításból kiderül, hogy a szombathelyi fiatalok gyermekvállalási időpontja egybeesik a veszprémi diákokéval, ugyanakkor a zirci fiatalok válasza időben elhúzódóbb, s egy kicsit korábbra tehető.

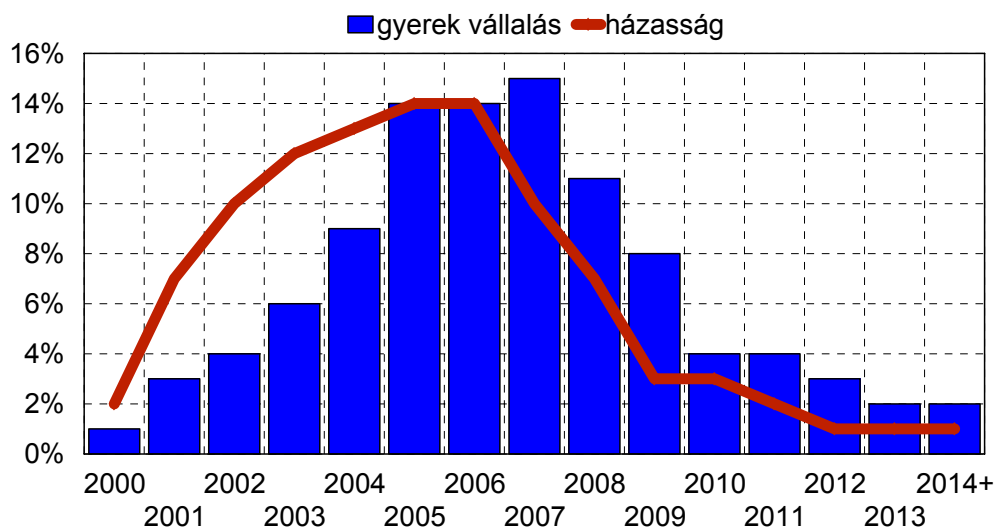
Gyermekvállalás tervezett életkora városi összehasonlításban

A gyermekvállalás, a házasság elgondolt korából és a tanulók jelenlegi életkorából

előrevetíthető, hogy a jelenlegi középiskolás korosztály mely évekre tervezi a családalapítást. A mostani középiskolás korosztályból a legtöbben 2002 és 2006 közé tervezik a házasságkötésük időpontját. A gyermekvállalás ettől természetesen később, 2005 és 2009 között éri el majd a tervezett csúcsát a vizsgált tanulók körében. Azt is megnéztük, hogy a tanulók terveiben mennyire tér el a házasság és a gyerekvállalás kora. A tanulók 22 százaléka ugyanarra az évre teszi őket, 33 százaléka a házasság utáni évre, egyötödük a házasság második évére, tíz százalékuk a harmadikra. A diákok 9 százaléka véli úgy, hogy csak az esküvő utáni negyedik vagy későbbi években akar gyermeket.

A gyerekvállalás és a házasság tervezett éve

5. A FIATALOK ÉRTÉKRENDJE

Az emberi viselkedés egyik legfontosabb mozgatórugója az egyén értékrendje, mely egyúttal abban is segít, hogy szemléletünk, világvéleményünk koherens egész legyen, rendszerré szerveződjön. Ahhoz, hogy a fiatalok cselekedeteit megértsük, esetleges jövőbeni reakciójukat prognosztizálhassuk szükséges, hogy képet kapjunk értékrendjükéről.

Arra kértük a tanulókat, hogy értékeljenek különböző kijelentéseket a szerint, hogy melyikkel milyen mértékben értenek egyet. Az értékrenddel kapcsolatos kijelentéseket négy csoportba rendeztük: karrier, hit, nihilizmus, liberalizmus.

Karrier	Veszprém	Zirc	Szombathely
Saját sorsunkért önmagunk vagyunk felelősek.	82	82	81
Mindig azt akarom csinálni, amihez éppen kedvem van.	69	65	72
A mai világban nem lehetünk válogatósak, minden lehetőséget meg kell ragadni.	69	72	70
Az álmok tartják fenn a világot.	34	34	38

az egyetértés mértéke százfokú skálán

A karrierre vonatkozó itemek megítéléséből kiolvasható, hogy az önmegvalósítást alapvető vezérelvként fogadják el, vallják, hogy saját sorsunk alakulásáért önmagunk vagyunk felelősek. Elfogadják az intézményes célokat és a célok eléréséhez rendelt - olykor kíméletlen - eszközöket egyaránt. A karrier és a boldogulás érdekében nem lehetünk válogatósak, minden lehetőséget meg kell ragadni. A veszprémi diákok is realisták, ugyanúgy elvetik azt az állítást, hogy az álmok tartják fenn a világot, mint a szombathelyi vagy a zirci tanulók. Az álmodozók aránya valamivel magasabb a gimnazisták körében, továbbá a fiatalabbak és a gyenge tanulók között.

Ha a válaszokat a többi demográfiai változó tükrében nézzük, láthatjuk, hogy a diplomás szülők gyermekei, a jó tanulmányi eredményt elérők, továbbá a lányok kevésbé gondolják, hogy minden lehetőséggel élni kell, minőségi szempontokat is érvényesíteni akarnak döntéseikben. A karrierre vonatkozó itemek összesített pontszáma százfokú skálán 71 pont. A karrier általánosságban fontosabb a fiúknak (+5 pont). Iskolák mentén vizsgálva a kérdést azt találtuk, hogy a Padányiban (65 pont) a Lovassyban (66) és a Vetésiben (67) tanuló diákok értékrendjében kevésbé fontos szerepet játszik a karrier.

Lelki béke	Veszprém	Szombathely	eltérés
A problémáimmal van kihez fordulnom	77	-	-
Hit nélkül nincs értelme az életnek.	56	53	+3 pont
Amit én csinállok, az sok embernek hasznos.	54	-	-
Az embereknek meg kell tanulniuk, hogy azzal ériék be, ami van.	54	60	-6 pont
A vallás fontos szerepet tölt be az életemben.	30	44	-14 pont

az egyetértés mértéke százfokú skálán

A lelki nyugalom fontosságát mért kérdések közül a legtöbben (85 százalék) azzal értettek egyet, hogy a problémáikkal van kihez fordulniuk, százfokú skálán az egyetértés mértéke 77 pont. Az átlag azonban elfedi a fiúk és lányok véleménye közötti különbséget (fiúk 72, a lányok 82 pont), valamint azt, hogy a gyenge és a jeles tanulók közötti eltérés 7 pont, a gyengébb tanulók rovására. Érdeemes azonban felhívni a figyelmet, hogy éppen a legjobb tanulmányi eredménnyel rendelkező Lovassyban van a legtöbb olyan tanuló (25 százalék), akiknek ha problémái vannak, nem tudnak senkihez sem fordulni.

A lányok és a jobb tanulók között többen vallják, hogy hit nélkül nincs értelme az életnek. (A városi átlag 60 százalék). Kevesebben, a tanulók 44 százaléka véli úgy, hogy amit csinál az sok embernek hasznos, de e kérdésben 27 százalék nem tudott véleményt alkotni. Százfokú skálán 50 pont alatti volt a lovassys és közgázos diákok egyetértése, ami azt jelenti, hogy ebben a két iskolában többségben vannak azok, akik úgy érzik, hogy amit csinálnak arról nem lehet elmondani, hogy másoknak is hasznos lenne.

A karrier-orientált vélemények ellenére a tanulók fele (56 százaléka) úgy véli, hogy az embereknek meg kell tanulniuk, hogy azzal ériék be ami van. Ez azt jelenti, hogy a karrier számukra addig érdekes, amíg nincs meg a biztos egzisztencia. A fiatalok küzdési vágya, harciassága az életkor emelkedésével folyamatosan nő. Míg a 14 évesek 65 százaléka véli úgy, hogy az embereknek meg kell tanulniuk, hogy azzal ériék be, ami van, addig a 18 éven felülieknek kevesebb mint a fele gondolja, hogy el kell fogadni az adott helyzetet. A városi átlag százfokú skálán 54 pont. A jobb tanulók és a képzettebb szülők gyermeki optimistább véleményt fogalmaztak meg.

Az emberek jelentős része a lelki nyugalmat a vallásban találja meg. Ez nem jellemző a veszprémi fiatalokra, csupán 26 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy a vallás inkább fontos, vagy nagyon fontos szerepet tölt be az életében. Az egyetértés mértéke százfokú skálán számolva 30 pont ami egyértelmű elutasítást jelent. A vallásos diákok az átlagnál többen vannak a lányok, a nem veszprémi és jeles tanulók között, de arányuk egyik

szubpopulációban sem éri el a 40 százalékot.

A lelki béke fontosságára vonatkozó kijelentések összesített pontszáma 54, ami jól mutatja a fiatalok e témával kapcsolatos megosztottságát. A lelki béke összességében fontosabb a lányoknak (+8 pont), a magasabb tanulmányi eredményt elért tanulóknak, és az alacsonyabb képzettségi szintű családi háttérrel rendelkezőknek. Természetesen a felekezeti iskolában - a Padányiban - az átlagnál fontosabb a lelki béke (67 pont), de a tanulók 14 százaléka itt is inkább nemleges választ fogalmazott meg.

Nihil	Veszprém	Zirc	eltérés
Az emberek egy áttekinthetetlen gépezet fogaskerekei lettek.	57	63	-6 pont
Néha úgy érzem, senkinek sincs rám szüksége.	39	46	-7 pont
Sokszor egyedül érzem magam.	36	-	-
Az életnek nincs semmilyen célja	19	-	-

az egyetértés mértéke százfokú skálán

Rezignált beletörődés, a magányérzet, kész helyzetek elfogadása különösen jellemző a szakmunkásokra, a gyengébb tanulókra, valamint a hátrányosabb helyzetű családok gyermekire. Ők azok akik az átlagnál nagyobb arányban vallják, hogy az ember egy áttekinthetetlen gépezet, elidegenedett alkotórésze lett. Minden harmadik tanulónak vannak olyan időszakai amikor úgy érzik senkinek sem kellenek, feleslegesek. A lányok és a képzetlenebb családból származóknak közel fele éli át időközönként a feleslegesség érzését. A tanulók 18 százaléka egyetért azzal, hogy az életnek nincs semmilyen célja, s közel harmada gyakran magányos. Összehasonlítva a zirci és szombathelyi adatokkal megállapítható, hogy a két nagyváros adatai megegyeznek, míg a zirci tanulók között többen vannak a szkeptikusok. A nihil életérzését kifejező itemekkel való egyetértés mértéke 38 pont, ami elutasítást jelent.

Liberalizmus	Veszprém	Zirc	Szombathely
Helyes, ha dohányzó helyet jelölnek ki az iskolában a diákoknak.	64	68	66
Helyes, hogy vannak nudista strandok.	64	57	59
A homoszexualitás erkölcsstelen.	57	59	59
A korábbi nemzedékek szokásait felül kell vizsgálni.	56	56	54
A házasságon kívüli szexuális élet helytelen.	47	44	43

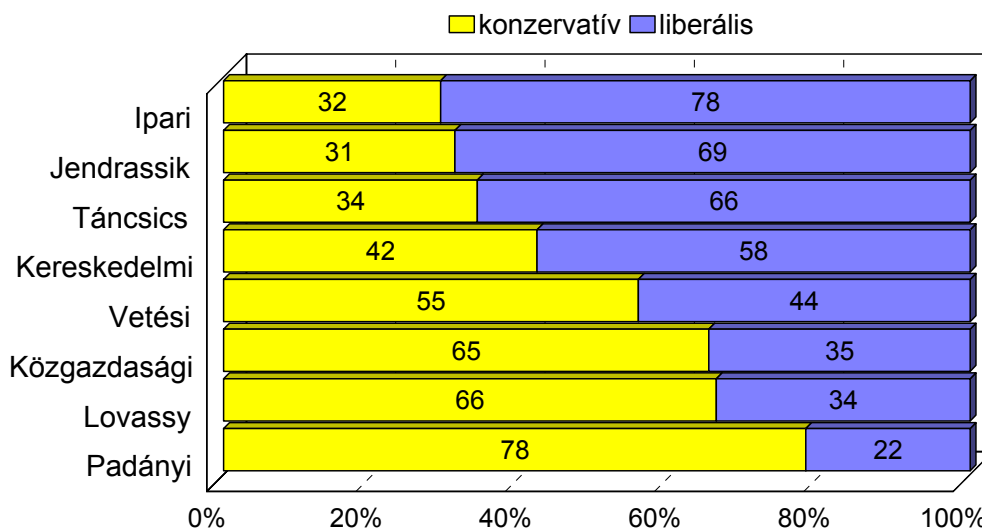
az egyetértés mértéke százfokú skálán

A vizsgált tanulók alapvetően liberális beállítódásúak, de nem szélsőségesen. Az iskolai dohányzóhelyeket a többség (76 százalék) engedélyezné, de a nudista strandok megítélésében már bizonytalanabbak, csak úgy, mint a homoszexualitás kérdésében. A tanulók fele erkölcstelennek tartja az azonos nemű párkapcsolatot, s 46 százalékuk a szexuális kapcsolatot is csak a házassági köteléken belül tartja helyesnek.

Az egyes itemek megítélése között több változó mentén is különbséget lehet tenni. A nudista strandok létét támogatók között sokkal több a fiú, valamint a gyenge tanulmányi eredményt produkáló tanuló, s a templomba nem járó fiatal. Ezzel szemben a homoszexualitást éppen ők utasítják el a legmagasabb arányban. A házasságon kívüli szexuális életet a lányok, a jobb tanulók, és természetesen a hívő tanulók vetik el inkább.

A fenti itemek alapján klaszteranalízissel elkülönítettük a liberális és a konzervatív felfogású fiatalok. Előbbiek a diákok 55, utóbbiak 45 százalékát teszik ki. Ha összességében nézzük a válaszok megoszlását, az átlagosnál valamivel több konzervatív tanuló van a lányok és a jobb tanulmányi eredményt elérő tanulók között.

A konzervatív és liberális tanulók aránya az egyes iskolákban

Az iskolánkénti bontásból kiderül, hogy a legtöbb liberális attitűddel rendelkező diák a három fiús, szakképesítést adó iskolában, az Ipariban, a Jendrassikban és a Táncsicsban van. A tanulók nézete alapján legkonzervatívabbnak minősített iskola - érthetően - a Padányi Bíró

Márton Római Katolikus Gimnázium. Az értékrendi kérdéseinkre adott válaszok alapján a Lovassyban és a Közgazdaságban is több a konzervatívnak minősíthető diák. Hangsúlyozni kell, azonban, hogy a klaszterelemzés nem tesz különbséget “kicsit” konzervatív és “nagyon konzervatív” tanulók között. Ezért szükség volt arra, hogy az öt liberális értéket képviselő itemet összevonva alkossunk egy új változót, mely a liberális értékekkel való egyetértés mértékét összegzi. E változó értéke - mely 0 és 100 között lehet, ahol a 100 a maximális egyetértést, míg a 0 az egyöntetű elutasítást jelenti - 58 pont, ami azt jelenti, hogy a legtöbb liberális itemmel egyetértenek ugyan a tanulók, de csak kis mértékben, a tanulók liberalizmusa korlátozott. Az iskolák dimenziójában a diagramnak megfelelően, ahol a konzervatív tanulók vannak többségben ott átlag alatti, ahol a liberálisok ott átlag feletti az liberális értékekkel való egyetértés mértéke.

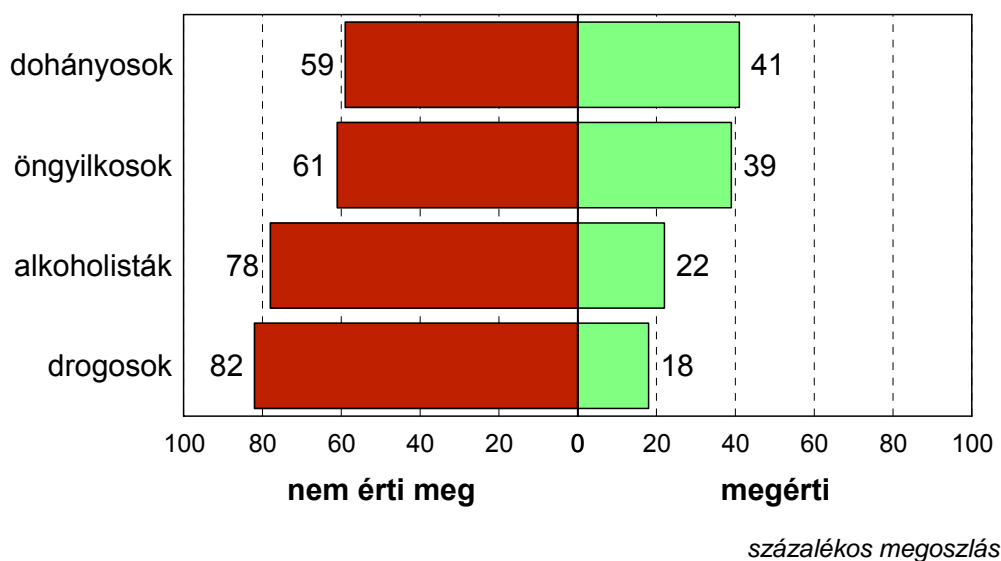
	Liberálisok (55 %)	Konzervatívok (45 %)
Helyes, ha dohányzó helyet jelölnek ki az iskolában a diákoknak.	88	54
Helyes, hogy vannak nudista strandok.	78	48
A korábbi nemzedékek szokásait felül kell vizsgálni.	55	54
A homoszexualitás erkölestelen.	54	59
A házasságon kívüli szexuális élet helytelen.	29	63

az egyetértés mértéke százfokú skálán

A fiatalok értékrendjéről ad képet az, hogy hogyan viszonyulnak az egyes öndesztuktív társadalmi csoportokhoz. Általánosságban elmondható, hogy a fiatalok túlnyomó többsége a drogos, az alkoholista, a dohányos és az öngyilkos populáció önpusztítását nem érti meg. Még a legelfogadottabb csoport - a dohányosok - cselekedetét is csak 41 százalékuk érti meg, többé kevésbé. A leginkább elutasított kör a drogosoké.

Bizonyos önpusztító társadalmi csoportok elfogadottsága összefügg a válaszadó nemével, tanulmányi átlagával, valamint értékrendjével. A fiúk és a rosszabb tanulók között magasabb arányban vannak azok, akik megértik az alkoholistákat és a dohányosokat. Azok a tanulók akik maguk is “hódnak” valamilyen káros szenvedélynek, nagyobb megértést mutatnak az öndesztuktív csoportok iránt - kivéve az öngyilkosokat. A rendszeresen dohányzó tanulók 35 százaléka teljesen, további 43 százaléka inkább megérti a dohányosokat, míg a nemdohányzók hasonló arányban fogalmaztak nemleges választ ($r=+0,5$). A kábítószer fogyasztók is megértőbbek a drogosok és a dohányosok iránt ($r=+0,34$).

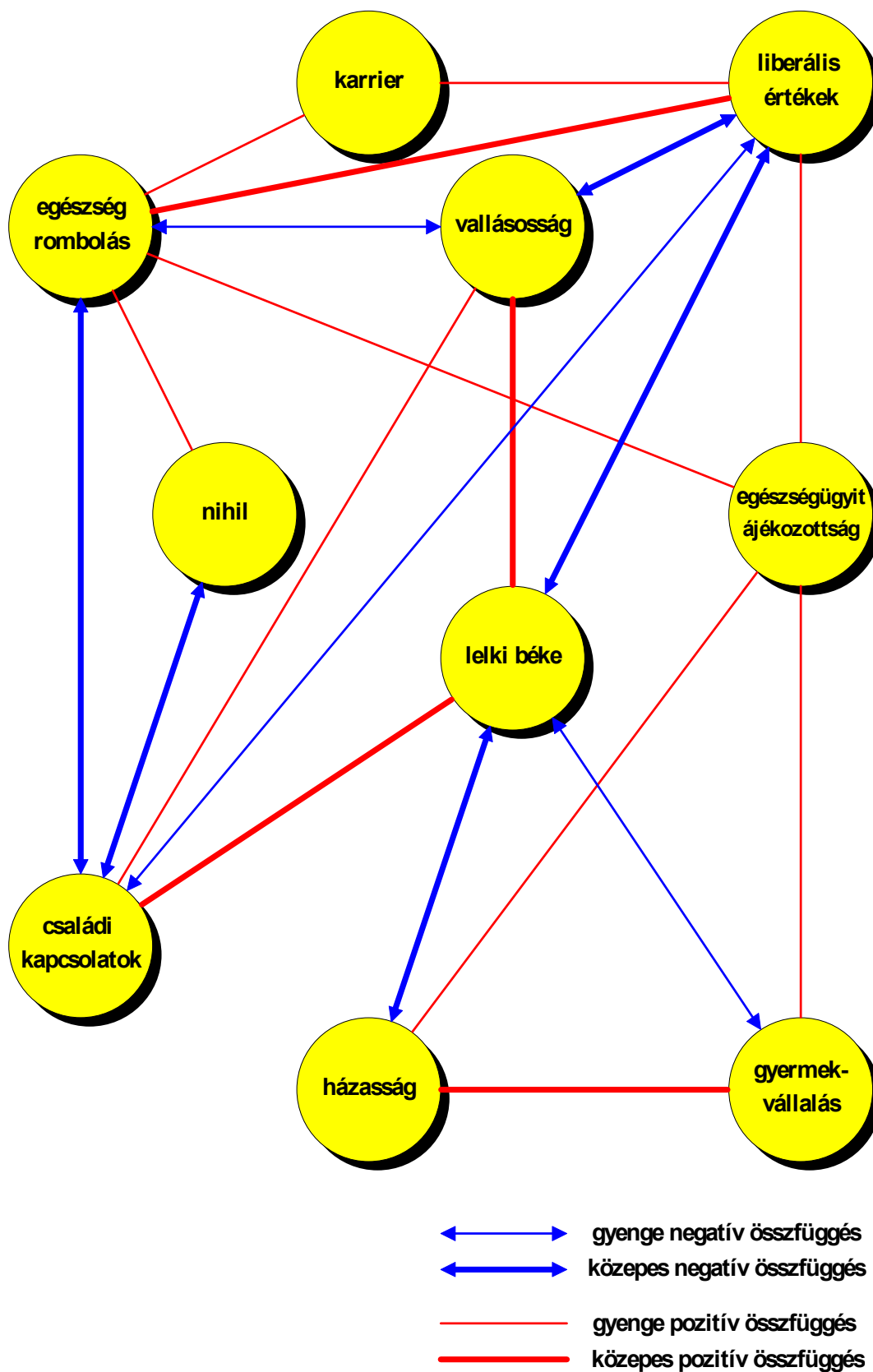
Az egyes önpusztító társadalmi csoportok elfogadottsága

Mind a négy önpusztító csoporttal szemben elutasítóbbak azok, akiknek fontosabbak a családi kapcsolatok és a lelki béke. Ugyanakkor - ahogy az várható volt - a nihil értékeit fontosabbnak érzők szignifikánsan megértőbbek a drogosokkal, dohányosokkal, alkoholistákkal és öngyilkosokkal szemben. A liberális értékeket valló diákok is megértőbbek a dohányosokkal és a kábítószersekkel szemben, s ennek az az oka, hogy közöttük szignifikánsa többen vannak azok, akik ilyen módon károsítják egészségüket.

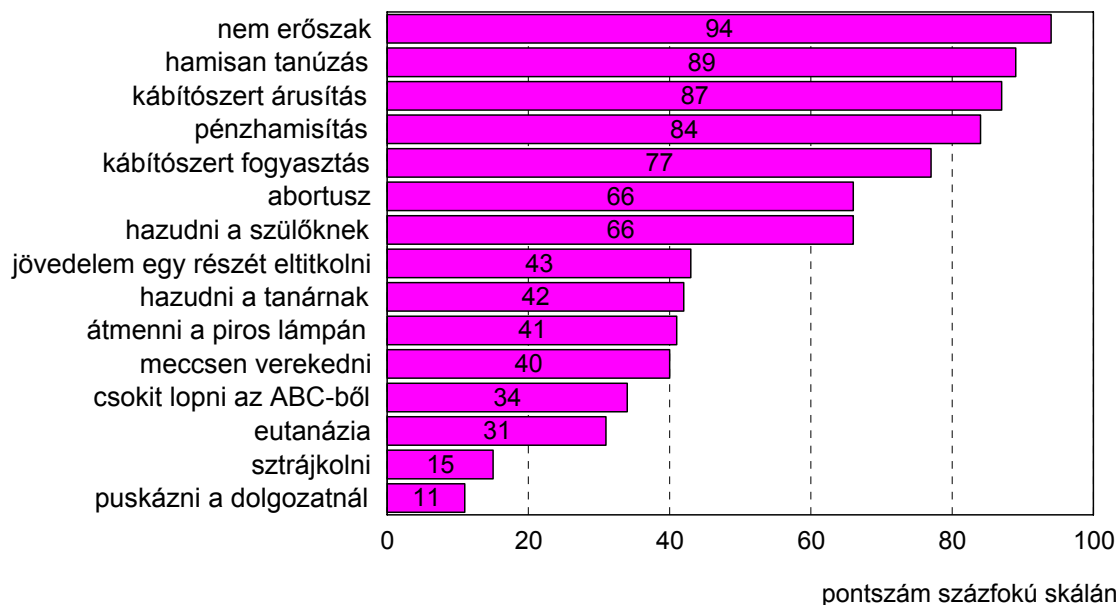
A mentálhigiénés helyzet és a fiatalok értékrendje természetesen nem függetlenek egymástól. A liberális értékek közepes pozitív korrelációt mutatnak az egészségrombolással. Ez azt jelenti, hogy a liberális értékeket vallók között szignifikánsan nagyobb arányban fordul elő önkárosító magatartásforma (dohányzás, drog, alkohol fogyasztás). Ezek a fiatalok tájékozottabbak is. Negatívan korrelál egymással a vallásosság és az egészségrombolás, az egészségrombolás és a családi kapcsolatok fontossága, valamint a nihil életérzése. A házasság és a gyermekvállalás tervezett életkora között - ahogy arról már beszámoltunk - igen szoros az összefüggés ($r=0,8$), s közepes negatív a korreláció a lelki béke és a házasság tervezett ideje között. Ez utóbbi azt jelenti, hogy aki korábban tervezi a házasság idejét, annak a lelki béke is fontosabb, csakúgy mint a gyermekvállalás.

Az összegzett mentálhigiénés változók korrelációs térképe

Az empirikus adatfelvétel során olyan adatokat is gyűjtöttünk, amely alapján képet kaptunk a különböző destruktív cselekedetek megítéléséről. Arra kértük a tanulókat, hogy az általunk felsorolt cselekményeket értékeljék aszerint, hogy mennyire érzik súlyosnak.

Mennyire súlyosak az alábbi cselekedetek?

A legsúlyosabb bűncselekménynek a nemi erőszak, a hamis tanúzás és a kábítószer árusítása minősül, százfokú skálán 85 pont felett van a súlyosságuk. Szintén magas a pénzhamisítás és a kábítószer fogyasztás. Közepesen súlyosnak ítélik a tanulók az abortuszt valamint a szülőknek való hazudást. Bizonytalan a megítélése a jövedelem adóhatóság elől való eltitkolásának és hazudni a tanárnak. Inkább nem súlyos a közlekedési kihágás, a csoki lopás, az eutanázia, valamint a verekedés. Egyáltalán nem súlyos cselekedetnek a csekély társadalmi veszélyességű sztrájkot és a dolgozatnál való puszkázást minősítették a diákok.

Szignifikáns eltérés, hogy lányok a legtöbb cselekedetet átlagosan 6-8 ponttal súlyosabbnak ítélték mint a fiúk. Érthetően különösen nagy az eltérés az abortuszt illetően, míg a lányok 73 pontra értékelték, addig a fiúk csak 59 pontra, de markáns eltérés tapasztalható az adócsalás, a kábítószer fogyasztás, a pénzhamisítás és a nemi erőszak megítélésében is. Az is megfigyelhető, hogy az idősebb diákok valamivel enyhébben ítélték. A képzettebb szülők gyermekei az abortuszra, az eutanáziára, az adócsalásra, a kábítószer fogyasztásra kevesebb, a verekedésre több pontot adtak.

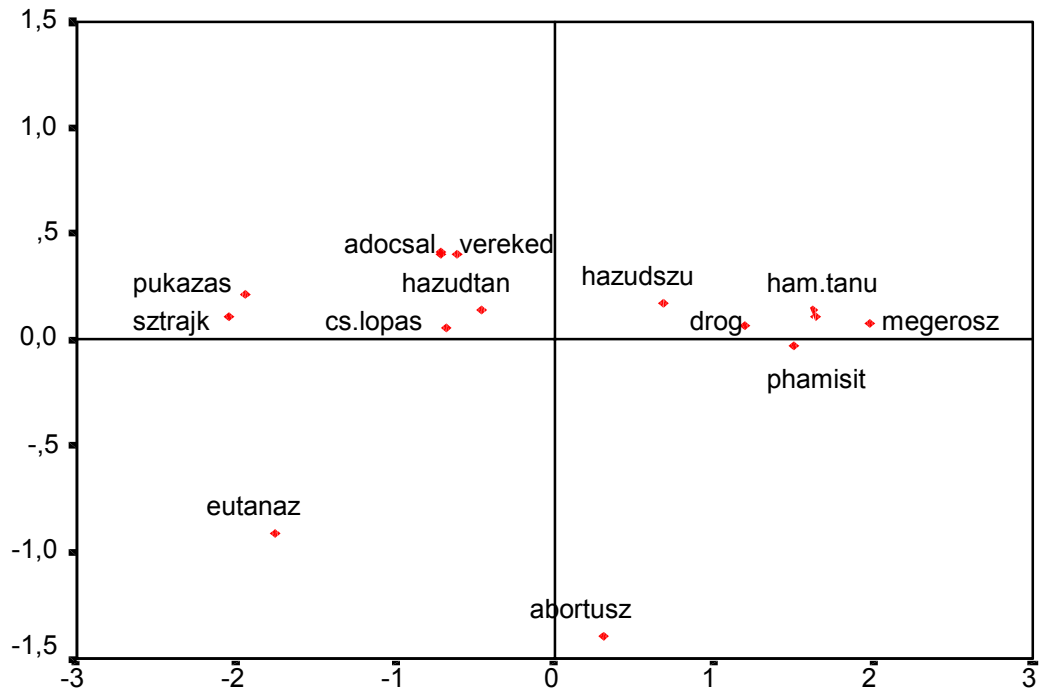
Az egyes iskolák között is vannak eltérések. A lovassys diákok a puskázást és a hazugságot ítélik súlyosabbnak az átlagnál, a Vetési tanulói a csoki lopást súlyosabbnak az abortuszt és az eutanáziát enyhébbnek ítélik. A Padányiban tanulók az abortuszt, a sztrájkot, az eutanáziát és a kábítószer fogyasztást és az adócsalást büntetnék keményebben. Végül az Ipari és a Jendrassik tanulói az eutanáziát és az abortuszt véleményezik liberálisabban. A cselekedetek megítélése közötti különbségek korrelációs számításokkal is igazolt.

Ha a felsorolt 15 itemet faktoranalízis segítségével elemzzük, akkor kiderül, hogy a cselekedetek három halmazba rendeződnek a diákok gondolkodásában.

1. faktor: „csekély társadalmi veszélyű”	faktor súly
puskázni a dolgozat írásánál	0.69
hazudni a tanárnak	0.68
átmenni a piros lámpán	0.62
csokit lopni az ABC-ből	0.57
hazudni a szülőnek	0.57
foci meccsen verekedni a másik csapat szurkolóival	0.49
2. faktor: „társadalmilag veszélyes”	faktor súly
hamisan tanúzni a fegyelmi tárgyaláson	0.75
nem erőszakot elkövetni	0.72
pénzt hamisítani	0.70
kábítószerrel árusítani	0.67
kábítószerrel fogyasztani	0.58
3. faktor: „vitatott cselekedetek”	faktor súly
menthetetlen beteget halálhoz segíteni	0.72
magzatot elvetetni	0.63
sztrájkolni	0.58
a jövedelem egy részét eltitkolni az adóhatóság előtt	0.45

Az első csoport a **csekély társadalmi veszélyességű** cselekedeteket tartalmazza. Ide tartozik a puskázás, a verekedés, a hazugság, kis értéke miatt a csoki lopása, a közlekedési kihágás. A **társadalmilag veszélyes** cselekedet faktorba sorolódik a kábítószer árusítása és fogyasztása, a hamis tanúzás, a nemi erőszak és pénzhamisítás. Jól elkülönült halmazba rendeződnek a jogilag vagy erkölcsileg **vitatott cselekedetek**. Így itt található meg az eutanázia, az abortusz, a sztrájk és a nálunk már-már nemzeti sportként zajló adóeltitkolás.

Az egyes társadalmi cselekedetokről alkotott vélemények alapján - többdimenziós skálázással - meghatároztuk az egyes cselekedetek egymáshoz viszonyított helyzetét. A diagramon az itemek egymástól való távolsága azt jelzi, hogy megítélésük mennyire hasonló. Akkor kerül két változó egymáshoz közel, ha a válaszolók ugyanúgy ítélik meg őket.

A fenti ábrán a vízszintes tengely az enyhe-súlyos dimenzió, a függőleges tengelyt pedig a vitatott-egyértelmű fogalom párral lehet azonosítani. Jó látható, hogy a vitatott és enyhének ítélt cselekedetek halmazába tartozó eutanázia és a vitatott, de súlyos dimenzióban lévő abortusz elkülönülése a többi változótól. Érdekes megfigyelni azt is, hogy nem ugyanúgy vélekednek a tanárnak való hazugságról és arról, hogy ha valaki a szülőnek hazudik. A legtöbb item társadalmilag egyértelműnek ítélt cselekedetek dimenzióiban található.

6. A DIÁKOK PSZICHÉS ÁLLAPOTA

A veszprémi fiatalok mentálhigiénés állapotát felmérő kutatásunk nem lenne teljes a diákok pszichés állapotának vázolója nélkül. Beszámolónk végén ilyen jellegű eredményeinkről adunk számot.

A következő állításokat mennyire érzed igaznak magadra nézve?

	teljesen %	inkább igen %
A problémáimmal van kihez fordulnom	50	35
Mindig azt akarom csinálni amihez éppen kedvem van	36	40
Értelmes életet élek	26	58
Tartalmas életet élek	29	53
Boldog vagyok	27	54
Sikeres életet élek	14	56
Amit én csinálok az sok embernek hasznos	13	47
Gyakran idegeskedem	18	38
Néha úgy érzem, hogy senkinek sincs rám szüksége	12	23
Gátlásos vagyok	6	29
Sokszor egyedül érzem magam	8	21
Gyakran fog el félelemérzés	6	19
A vallás fontos szerepet tölt be az életemben	11	16
Általában rosszul alszom	5	10

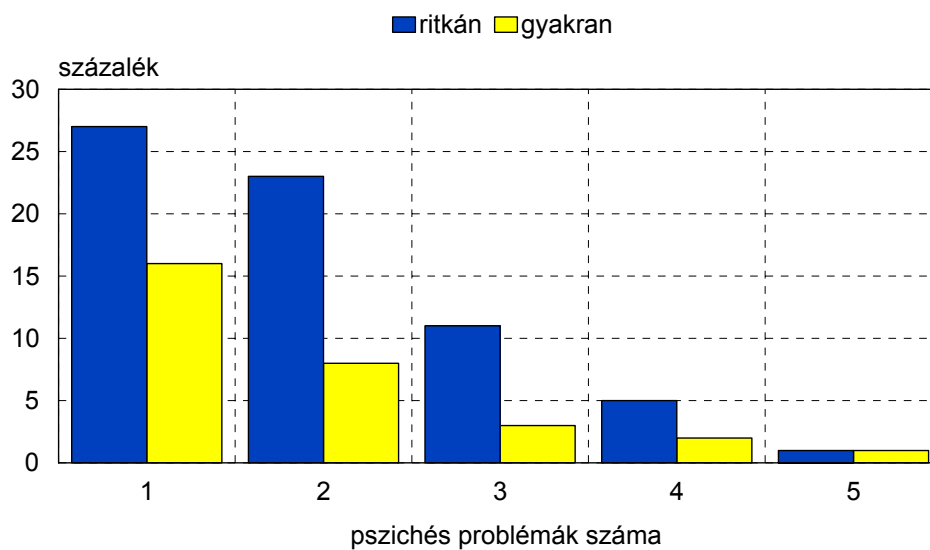
A tanulók többsége a lelki állapotára vonatkozó pozitív jellemzőket érezte magára nézve igaznak, ugyanakkor a középiskolások 30-40 százaléka kisebb nagyobb intenzitással, de küszködik valamilyen lelki problémával.

A legnagyobb egyetértés abban volt a tanulók között, hogy problémáikkal van kihez fordulniuk, 85 százalékuk fogalmazott meg igen választ. Szintén magas arányban vallják, hogy sikeresek, boldogok, tartalmas életet élnek, bár a pozitív válaszok között már nem teljes mértékű egyetértés dominál, hanem az "inkább igen" válasz. A tanulók 60 százaléka alkalmanként azt is megéli, hogy amit csinál, az nem öncélú, másoknak is hasznos.

A diákok több mint fele gyakran idegeskedik, 35 százaléka érzi néha úgy, hogy senkinek sincs rá szüksége. A gátlásossággal 35 százalékuk, a magány érzetével 29 százalékuk, félelemérzéssel pedig minden negyedik tanuló küzd több kevesebb rendszerességgel. Az alvászavar 15 százalékuknál jelentkezik. Ha összevonnjuk a pszichés

problémákat (félelemérzés, magány, gátlások, alvászavar, idegesség) egy közös változóba, akkor megdöbbentő, hogy 76 százalékánál találtunk legalább egy itemet, 53 százalékánál kettőt, s a tanulók harmadánál három vagy több pszichés probléma előfordulását regisztráltuk. Gyakran fordul elő legalább egy “tünet” a tanulók 30 százalékánál, kettő vagy több 14 százalékuknál.

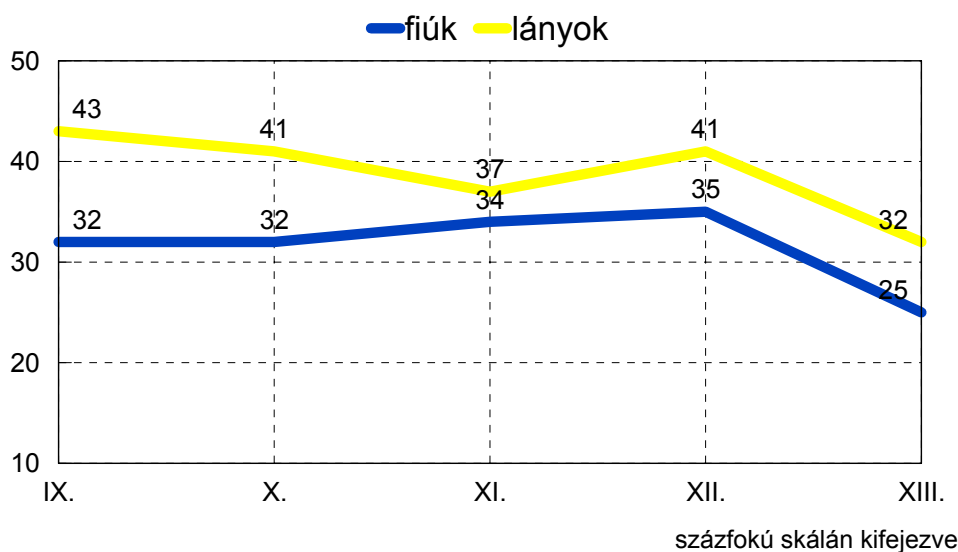
Az pszichés problémák előfordulási aránya

Ahogy az várható volt, a pszichés problémák igen szoros pozitív korrelációt mutatnak a nihil értékeivel való egyetértéssel, ($r=+0,63$), s gyenge negatív kapcsolat mérhető a családi kapcsolat intenzitásával ($r=-0,18$). Ez azt jelenti, hogy a nihil értékeit vallók között magasabb a pszichés problémákkal küzdők aránya, a családi kapcsolat erőssége viszont jótékony hatással van a lelki életre is.

A lelki problémákkal magasabb arányban küszködnek a lányok, a képzetlenebb szülők gyermekei és az alsóbb évfolyamon tanulók. Ha a kérdést a tanulók nemének és évfolyamának közös metszetében nézzük, megállapítható, hogy a lányoknál az elsősök között, a fiúknál az érettségizők körében a legmagasabb a pszichés problémákat jelző index értéke, míg mindkét nem esetében az érettségintúljutott tanulók körében a legalacsonyabb.

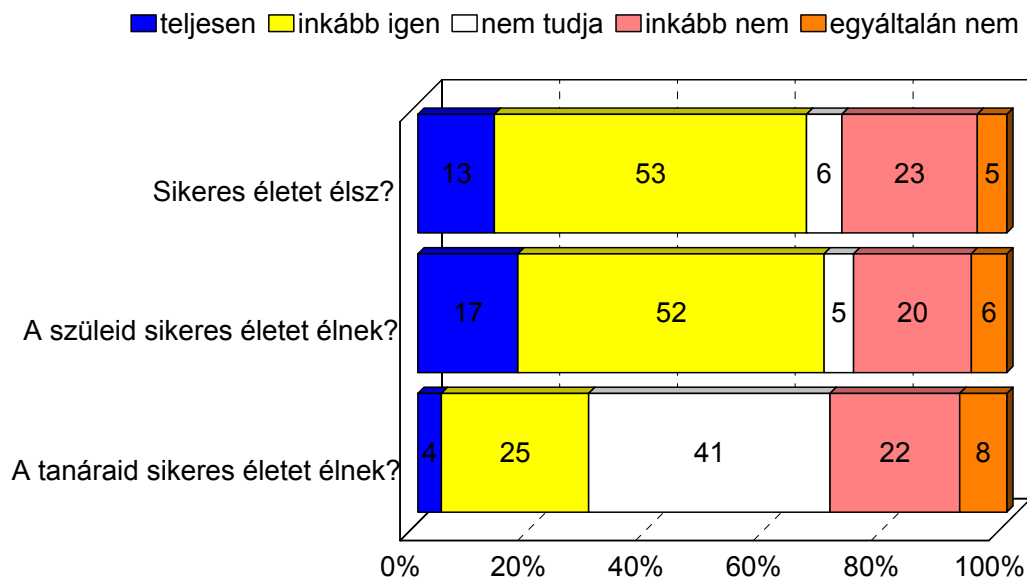
A lelki problémákat jelző index alakulása a nem és az évfolyam metszetében

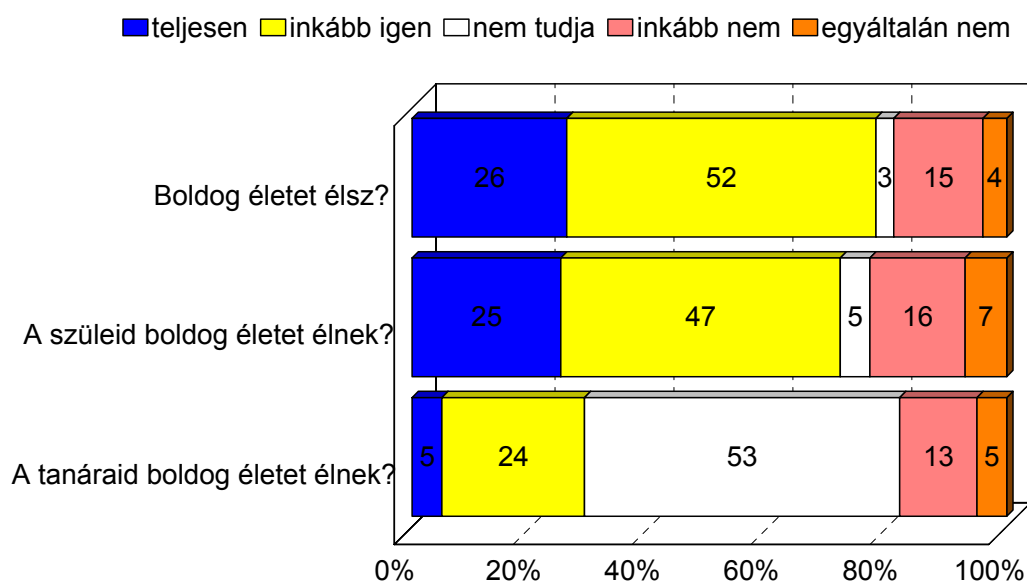
A pszichés problémák előfordulása iskolánként is változik. A magányérzet előfordulása átlag alatti (23 százalék) az Ipari SZKI-ban, ellenben átlag feletti (34 százalék) a Tánacsicsban. Azok aránya akik gyakran idegesek, a Kereskedelmiben kiugró (63 százalék), s a Lovassyban a legkevésbé magas, itt a tanulók fele panaszkodott erre a lelki problémára. A feleslegesség érzése a legalacsonyabb arányban a Jendrassikban, s legmagasabban a Kereskedelmiben van jelen. A gátlásos tanulók száma a két tiszta profilú gimnáziumban kiugró (Lovassy 51, Vetési 44 százalék). A városi 35 százalékos átlaghoz képest e kérdés mentén is pozitív irányban tér el a Jendrassik. Arra a kérdésre, hogy gyakran fogja-e el félelemérzés a legtöbben a Padányiban és a Kereskedelmiben válaszoltak igennel. Mindent összevetve azonban, a válaszok jobban függenek a nemtől, mint az iskolától.

A tanulók lelki állapotát jellemezni lehet azzal is, hogy mennyien vallják magukat boldognak illetve sikeresnek. Azok akire teljes mértékben igaz, hogy sikeres életet élnek, a válaszadók 13 százalékát adják, de további 53 százalék is inkább igen választ adott. Ellenvéleményt 28 százalék formált. A szülőkről valamivel többen gondolják, hogy sikeresek, míg a tanáraik életéről a relatív többség nem tudott véleményt formálni. Az alapvető demográfiai jellemzők szerint tekintve a fiúk között 12 százalékkal magasabb, akik úgy vélik sikeresek, s az is jól körvonalazható, hogy a szülő képzettségének, valamint a tanuló tanulmányi eredményének emelkedésével nő a sikeresek aránya.

Sikeres életet élő aránya

Boldog életet élő aránya

Arra kérdésre, hogy boldog életet élnek-e, a tanulók túlnyomó többségben igent válaszoltak, 26 százalékuk teljes mértékben, 52 százalékuk inkább egyetért. A szülőket valamivel kisebb arányban tartják boldogoknak, s ismételten nem formáltak véleményt tanáraikról.

Iskolánként vizsgálva a sikeres valamint a boldog tanulók arányát megállapítható,

hogy a Kereskedelmi SZKI-ban a városi átlagnál kevesebb a sikeres, ellenben több a boldog tanuló. A Lovassyban azok aránya tér el szignifikánsan (negatív irányba), akik teljes mértékben boldognak vallják magukat (-9 százalék).

A sikeres és boldog élet között szoros összefüggés van ($r=+0,54$). A sikeres és boldog életet élő tanulók aránya 66 százalék, a csak boldogoké 15, a csak sikereseké 5, míg a boldogtalan és sikertelen diákok aránya 14 százalék. Ez azt jelenti, hogy a boldog élet könnyebben élhető számukra.

	sikertelenek	sikeresek	különbség
karrier fontossága	69	71	+2
lelki béke fontossága	49	57	+8
nihil fontossága	48	33	-15
családi kapcsolatok erőssége	61	71	+10
egészségrombolás intenzitása	31	28	-3
pszichés problémák intenzitása	48	32	-16

pontszám százfokú skálán

	boldogtalanok	boldogok	különbség
karrier fontossága	69	71	+2
lelki béke fontossága	44	56	+12
nihil fontossága	52	34	-18
családi kapcsolatok erőssége	58	71	+13
egészségrombolás intenzitása	31	27	-4
pszichés problémák intenzitása	52	33	-19

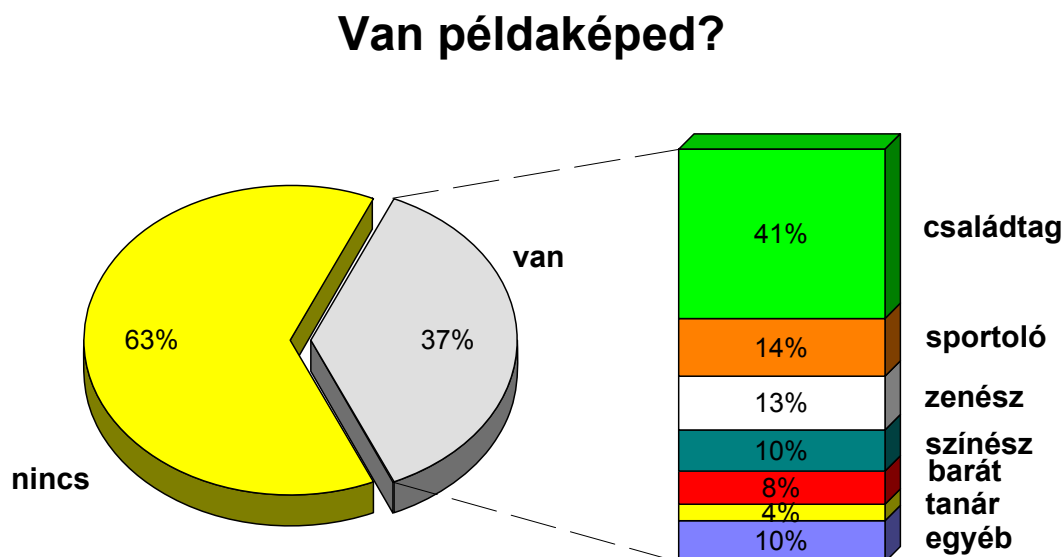
pontszám százfokú skálán

Érdeemes megvizsgálni, hogy az egyes értékek mennyivel fontosabbak a boldog, sikeres tanulóknak, mint a boldogtalan, sikertelen diákoknak. A fenti táblázatból jól kiolvasható, hogy a karrier fontosságának megítélésében nincs jelentős változás. A lelki béke fontosabb a sikeres (+8 pont) és a boldog (+12) diákoknak, ellenben a nihilre vonatkozó kijelentésekkel a sikertelenek és boldogtalanok értenek magasabb arányban egyet.

Az is jól megfigyelhető, hogy a magukat sikeresnek és boldognak valló tanulók családjában erősebb családi kapcsolatokat mértünk, s körükben az egészségrombolás (dohányzás, drog és alkoholfogyasztás) intenzitása is alacsonyabb. A legnagyobb eltérés azonban a pszichés problémák előfordulásában található. A sikeres tanulók körében a lelki problémákat jelző index értéke 32 pont, míg a magukat sikertelennek vallóknál 48. Még nagyobb az eltérés a boldog/boldogtalan dimenzióban, a boldog diákoknál 33, a

boldogtalanoknál ehhez képest 19 ponttal több, 52 a pszichés problémáit mutató index értéke.

Az értékrend kérdésköréhez érdekes adalékkal szolgál, hogy a megkérdezett tanulók túlnyomó többségének (63 százalék) nincs példaképe, akinek van, azok legnagyobb számban (207 fő) valamelyik családtagjukat nevezték meg, ezen belül is a legtöbb említést a szülők kapták (157). A sportolók 71, a zenészek, énekesek 63, a színészbálványok 51 említést tudhatnak magukénak.

Azok aránya, akik úgy nyilatkoztak, hogy van példaképük a legtöbb alpopulációban állandó, csupán két demográfiai változó (nem és iskola) mentén találtunk szignifikáns elérést. A fiúk magasabb arányban jelöltek meg példaképet, 43 százalékuknak van példaképük, míg a lányoknál ez az arány csak 32 százalék. Az iskolák közül a Padányiban tanul a legtöbb olyan diák, aki rendelkezik példaképpel (44 százalék), de az Ipariban és a Tánacsicsban is eléri a 40 százalékot arányuk. Átlag alatti viszont a Közgazdasági SZKI-ban, 26 százalék. A többi iskolában a városi 37 százalékos átlag körüli értékét mértük e kérdésben.

MELLÉKLET

A tanulók tanulmányi eredménye az egyes iskolákban

	fiúk	lányok	összesen
Közgazdasági SZKI	3,90	3,92	3,92
Ipari SZKI és Ált. Gimnázium	3,11	3,37	3,20
Vetési Albert Gimnázium	3,87	3,98	3,95
Lovassy László Gimnázium	4,12	4,27	4,18
Jendrassik György SZKI	3,03	3,05	3,03
Kereskedelmi SZKI	2,57	2,88	2,80
Padányi B.M.R.K. Gimnázium (Eü)	3,67	3,79	3,76
Táncsics Mihály Szakképző	2,71	3,00	2,82
városi átlag	3,10	3,44	3,26

tanulmányi átlagok

A tanulók által fogyasztott kábítószer rangsora

halucinogén anyagok	emlékek száma
marihuána	120
hasis	20
LSD	12
dzsoint	11
halucinogén	1
ganja	1
stimulánsok	
speed	28
extasy	13
amfetamin	3
kokain	1
ópiátok	
heroin, ópium	5
szorongás oldó gyógyszerek	
gyógyszer+alkohol	4
pszichotrop hatású pótszerek	
higító	20
ragsztó	2

Van a barátaid között, aki kábítószerrel foglalkozott?

	van %	nem tudja %	nincs %
Ipari SZKI és Ált. Gimnázium	33	23	44
Kereskedelmi SZKI	30	21	49
Jendrassik György SZKI	24	23	53
Táncsics Mihály Szakképző	24	22	54
Vetési Albert Gimnázium	21	16	63
Padányi B.M.R.K. Gimnázium (Eü)	19	22	59
Közgazdasági SZKI	15	22	63
Lovassy László Gimnázium	12	25	63
városi átlag	24	22	54

százalékos arány

Az alkoholfogyasztók aránya az egyes demográfiai mutatók mentén

	SÖR FOGYASZTÓK		BOR FOGYASZTÓK		TÖMÉNYET FOGYASZTÓK	
	alkalmi	rendszeres	alkalmi	rendszeres	alkalmi	rendszeres
fiúk	74	12	74	9	71	7
lányok	67	2	70	3	69	2
IX. évfolyam	69	5	70	4	61	4
X. évfolyam	72	7	68	7	70	5
XI. évfolyam	73	9	74	5	73	5
XII. évfolyam	69	6	80	4	77	2
XIII. évfolyam	73	14	71	14	75	10
gyenge tanuló	72	14	69	12	70	11
közepes tanuló	77	8	72	5	74	4
jó tanuló	67	6	73	4	67	3
jeles tanuló	59	0	70	2	64	0
max. 8 ált szülő	86	0	78	2	80	2
szakmunkás szülő	74	5	72	4	71	3
érettségizett szülő	65	10	70	7	69	5
diplomás szülő	70	8	73	8	67	6

százalékos arány

A házasság és a gyermekvállalás tervezett életkora az iskolák dimenziójában

	HÁZASSÁG			GYEREKVÁLLALÁS		
	átlagkor év	nem akar %	nem tudja %	átlagkor év	nem akar %	nem tudja %
Lovassy	25	4	34	26	4	32
Vetési	25	10	15	25	6	12
Padányi	23	8	20	25	9	15
Ipari	25	9	30	26	8	24
Jendrassik	25	8	32	26	5	29
Közgazdasági	24	8	20	25	5	16
Kereskedelmi	23	9	18	24	6	15
Táncsics	23	6	26	24	2	24
városi átlag	24	7	24	25	5	21

százalékos arány

Mennyire jellemző a diákok családjára....

	gyakran vannak együtt	sokszor beszélgetnek egymással	ünnepeket együtt töltik	hétvégéke t együtt töltik	szabadság. együtt töltik	családi kapcsolat erőssége
Lovassy	64	63	93	73	72	73
Vetési	66	68	93	69	63	72
Ipari	65	68	89	68	62	71
Padányi	59	68	87	67	64	69
Közgazdasági	64	63	90	67	63	69
Táncsics	63	62	86	64	58	67
Kereskedelmi	62	59	85	60	56	65
Jendrassik	61	61	87	61	52	64
városi átlag	63	64	88	65	60	68

százfokú skálán kifejezve

**Mennyi pénzből gazdálkodsز havonta?
(átlag forint)**

	átlag	első kvartilis*	második kvartilis	harmadik kvartilis	negyedik kvartilis**	IQR***	különbség mértéke
Lovassy	2970	625	2044	3476	7545	6920	12-szeres
Vetési	3690	732	2097	3498	8742	8010	12-szeres
Padányi	3361	714	1936	3500	7948	7234	11-szeres
Ipari	4380	702	1968	3468	10239	9537	15-szörös
Jendrassik	5592	626	1924	3386	10005	9379	16-szoros
Közgazdasági	3226	771	1878	3393	7631	6860	10-szeres
Kereskedelmi	5350	783	2007	3521	10556	9773	13-szeres
Táncsics	4329	665	1990	4062	10641	9976	16-szoros
városi átlag	4516	696	1982	3488	9922	9226	14-szeres

*legelső 25 százalék átlagösszege

**legfelső 25 százalék átlagösszege

***IQR= A legelső és legfelső 25 százalék átlagforintaja közötti különbség

Tartasz kapcsolatot más iskola tanulóival?

	gyakran	alkalmanként	soha
Lovassy László Gimnázium	66	32	2
Vetési Albert Gimnázium	83	16	1
Padányi B.M.R.K. Gimnázium (Eü)	76	22	2
Ipari SZKI és Ált. Gimnázium	80	18	2
Jendrassik György SZKI	77	23	0
Közgazdasági SZKI	74	24	2
Kereskedelmi SZKI	81	17	2
Táncsics Mihály Szakképző	75	20	5
városi átlag	77	21	2

százalékos megoszlás

Az értékrendek összesített jellemzőivel való egyetértés mértéke

	karrier	lelki béke	nihil	liberalizmus
Táncsics	73	55	42	59
Kereskedelmi	73	55	39	58
Jendrassik	72	51	36	63
Ipari	70	51	36	61
Közgazdasági	70	54	35	54
Lovassy	67	50	35	54
Vetési	67	51	36	61
Padányi	65	67	37	45
városi átlag	71	54	38	58

százfokú skálán kifejezve

Az egyes deviáns cselekedetek súlyosságának megítélése az egyes iskolákban

	Lovassy	Vetési	Padányi	Ipari	Jendr.	Közgáz	Keresk.	Táncsics	átlag
nemi erőszak	97	98	97	94	93	96	94	92	94
hamis tanúzás	87	91	94	88	87	92	89	89	89
kábítószer árusítás	90	89	93	87	85	91	85	85	87
pénzhamisítás	84	83	87	83	82	84	85	84	84
kábítószer fogyasztás	76	77	84	76	75	78	76	77	77
abortusz	59	57	85	55	56	69	73	69	66
hazudni szülőnek	79	67	73	68	67	63	61	62	66
adócsalás	47	40	51	37	38	42	45	46	43
hazudni tanárnak	52	44	49	45	39	42	39	40	42
átmenni a piros lámpán	41	42	38	39	43	37	44	40	41
meccsen verekedni	42	40	47	40	41	36	32	44	40
csokilopás	42	67	43	40	35	37	37	35	38
eutanázia	31	18	53	20	26	28	36	39	31
sztrájk	13	12	21	15	14	14	17	18	16
puskázás	22	7	14	12	9	10	10	12	11

pontszám százfokú skálán

A pszichés problémák előfordulása az egyes iskolákban

	magány	idegesség	felesleges. érzés	alvászavar	gátlások	félelem
Lovassy	31	50	35	14	51	17
Vetési	28	53	32	14	44	26
Padányi	31	57	36	17	39	32
Ipari	23	51	31	13	36	18
Jendrassik	26	51	28	10	26	17
Közgazdasági	27	59	33	12	41	31
Kereskedelmi	31	63	43	18	30	34
Táncsics	34	57	38	16	34	26
városi átlag	29	56	35	14	35	25

százalékos megoszlás

A sikeres és boldog tanulók aránya az egyes iskolákban?

	SIKERESEK		BOLDOGOK	
	teljes mértékben	inkább igen	teljes mértékben	inkább igen
Lovassy	13	62	17	61
Vetési	9	64	24	57
Padányi	11	56	28	49
Ipari	13	62	26	58
Jendrassik	15	53	29	53
Közgazdasági	12	63	26	57
Kereskedelmi	17	46	32	50
Táncsics	13	57	25	54
városi átlag	14	57	26	54

százalékos megoszlás

A tanulók által említett példaképek részletes rangsora

	említések száma
apa	76
sportoló	71
zenész, énekes	63
színész, mozihős	51
anya	46
szülei	35
más rokon (nagynéni, nagymama stb.)	27
barát, barát nő	27
testvér	23
tanár	18
vallási vezetők, Jézus	16
önmaga	13
sikeres üzletemberek	9
negatív történelmi figura	9
pozitív történelmi figura	7
osztálytárs	6
tudós	4
politikus	3
főnöke	3
kitartó emberek	3
író, író nő	2
gazdagok	2
anarchisták	2
egyéb (1-1 említést kapott)	18
említések összesen	534